

Nr 45.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol; given Stockholms slott den 31 januari 1947.

Under återopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Härigenom förordnas, att 2, 4 och 10 §§ lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

2 §.

Arbetsdomstolen skall bestå av ordförande och sex ledamöter.

4 §.

Fyra ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Konungen för två år i sänder, två efter förslag av svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd och två efter förslag av landsorganisationen i Sverige. För vardera sidan förordnas enligt samma regler fyra ersättare.

(Föreslagen lydelse:)

2 §.

Arbetsdomstolen skall bestå av ordförande och sju ledamöter, av dem en särskild ledamot för tjänstemannamål.

4 §.

Övriga ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Konungen för två år i sänder, två ledamöter efter förslag av de svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd, två ledamöter efter förslag av landsorganisationen i Sverige och den särskilde ledamoten efter förslag av tjänstemännens centralorganisation. Sistnämnde ledamot skall inträda på arbetarsidan i stället för en av de efter landsorganisationens förslag utsedda ledamöterna vid handläggning av mål, däri tjänstemannaförening, som icke är ansluten till landsorganisa-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

tionen, eller medlem i sådan förening är part å nämnda sida, såframt icke jämväl till landsorganisationen ansluten förening eller medlem i sådan förening är part å arbetarsidan och tvisten huvudsakligen rör sistnämnda part.

För vardera sidan förordnas enligt samma regler dubbelt så många ersättare som antalet ledamöter.

Förslag skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola förordnas för den sidan. Har å någondera sidan vederbörligt förslag icke avgivits, förordnar Konungen ändå ledamöter och ersättare för den sidan.

Förslag å ledamöter och ersättare skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola utses med ledning av förslaget. Har vederbörligt förslag icke avgivits, förordnar Konungen ändå ledamöter och ersättare, som här avses.

10 §.

Arbetsdomstolen vare domför med ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöter, som avses i 4 §, skola lika många närvara för vardera sidan.

10 §.

Arbetsdomstolen vare domför med ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöter, som avses i 4 §, skola lika många närvara för vardera sidan. *Mål, däri särskild ledamot skall inträda, må ej handläggas utan att denne ledamot eller ersättare för honom är närvarande med mindre fall som i 7 § sägs föreligger.*

Besiktning å — — — — — för arbetarsidan.

Ledamot, som — — — — — i domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947.

Förslag å särskild ledamot och ersättare för honom skall dock första gången avgivas före nämnda dag. Särskild ledamot och ersättare för honom skola med ledning av detta

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

förslag förordnas endast för tiden till och med 1948 års utgång.

Har mål före nya lagens ikraftträdande handlagts enligt då gällande bestämmelser, må dom däri givas efter sagda tidpunkt utan hinder av att enligt nya lagen särskild ledamot skolat delta i avgörandet.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 januari
1947.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler statsrådet Mossberg fråga om *ändrade bestämmelser angående utseende av ledamöter och ersättare i arbetsdomstolen, m. m.*, samt anför därvid följande.

I skrivelser den 5 april 1938 och den 10 april 1943 har riksdagen hemställt om översyn av bestämmelserna rörande arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning. Sedan med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1943 numera generaldirektören John Nordin tillkallats att såsom sakkunnig inom socialdepartementet verkställa en dylik översyn, har den sakkunnige med skrivelse den 30 augusti 1946 avlämnat ett av motiv åtföljt förslag till ändringar i lagen om arbetsdomstol m. fl. lagar, avseende ändrade regler om utseende av sådana ledamöter och suppleanter i förenämnda organ, vilka företräda arbetstagarna. Utredningen har, enligt vad den sakkunnige i skrivelsen anfört, begränsats att avse nämnda spörsmål, då frågan om översyn av ifrågavarande bestämmelser, i vad de avsåge av Kungl. Maj:t utan förslag utsedda ledamöter ävensom efter förslag utsedda arbetsgivarrepresentanter, saknade aktualitet.

Över förslaget ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, arbetsdomstolens ordförande, arbetsrådet, försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten, de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige och tjänstemännens centralorganisation.

Förslaget har i anledning av remissyttrandena blivit föremål för överarbetning inom socialdepartementet och jag anhåller nu att få lämna en redogörelse för ärendet.

Gällande bestämmelser m. m.

Arbetsdomstolen. Arbetsdomstolen, som inrättades år 1928 i samband med tillkomsten av nämnda års lag om kollektivavtal, har till huvudsaklig uppgift att avgöra mål rörande kollektivavtal, mål, som avse tillämp-

ningen av lagen om förenings- och förhandlingsrätt, samt vissa mål rörande tillämpningen av semesterlagen. Domstolen har därjämte att upptaga vissa mål rörande tillämpningen av lagen om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av trolovning eller äktenskap m. m. och lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring samt har att taga viss befattning med lagen om medling i arbetstvister.

Enligt 2 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol skall domstolen bestå av ordförande och sex ledamöter. I 3 § föreskrives, att ordföranden och två ledamöter skola förordnas av Konungen för viss tid bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen. Ordföranden och en av ledamöterna, vilken skall förordnas att vara vice ordförande, skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. Den andre ledamoten skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna avtalsfrågor. För vardera ledamoten skall Konungen förordna två ersättare, som uppfylla de för ledamoten stadgade behörighetsvillkoren.

Beträffande arbetsdomstolens övriga fyra ledamöter föreskrives i 4 §, att de skola förordnas av Konungen för två år i sänder, två efter förslag av svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd och två efter förslag av landsorganisationen. För vardera sidan skola enligt samma regler förordnas fyra ersättare. Förslag skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola förordnas för den sidan.

Enligt 10 § är arbetsdomstolen domför med ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöter, som avses i 4 §, skola lika många närvara för vardera sidan. Enligt 10 § tredje stycket är sådan ledamot ej på den grund att han eller skyldeman till honom tillhör styrelse för förening av arbetsgivare eller arbetare hindrad att i mål, däri föreningen är part, tjänstgöra i domstolen.

Slutligen må nämnas, att, om ledamot vid något rättegångstillfälle skulle utebliva eller finnas vara av jäv hindrad att tjänstgöra och ersättare ej kan tillkallas, ordföranden enligt 7 § äger kalla annan lämplig person i stället.

Några särskilda bestämmelser om arbetsdomstolens arbetssätt finnas ej meddelade. Vid domstolens sammanträden tjänstgöra de ordinarie ledamöterna i den mån de ej på grund av förfall äro förhindrade att närvara. Vid förfall för ordinarie ledamot inkallas ersättare i den ordning de blivit utsedda oberoende av arten eller beskaffenheten av det eller de mål som handläggas. Det kan anmärkas, att ordinarie partsrepresentant, även om han ej är förhindrad att tjänstgöra, regelmässigt anmäler förfall om i det till handläggning förevarande målet såsom part uppträder en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation, till vilken partsrepresentanten i egenskap av styrelseledamot eller funktionär är direkt knuten. Det angivna förfaringssättet torde få ses mot bakgrunden av den rådande uppfattningen att partsrepresentanterna skola tillföra domstolen allmän sakkunskap inom de rättsområden,

som omfattas av domstolens kompetens, men icke tjänstgöra som direkta bevakare av speciella intressen.

Arbetsrådet. Arbetsrådet har huvudsakligen att taga befattning med ärenden rörande lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning (allmänna arbetstidslagen), de speciella arbetstidslagarna, nämligen lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln, arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer samt butikstängningslagen. I fråga om arbetstidslagarna åligger det arbetsrådet att på därom framställd begäran avgöra, huruvida respektive lag äger tillämpning å visst arbete eller å viss arbetstagare, att i andra frågor rörande tillämpningen av nämnda lagar avgiva utlåtanden samt pröva ansökningar om dispenser från i lagarna föreskrivna bestämmelser om arbetstid m. m. Beträffande butikstängningslagen ankommer det på arbetsrådet att på begäran träffa avgörande, huruvida lagen äger tillämpning å viss försäljning eller visst öppethållande av butik samt att i övrigt avgiva utlåtanden rörande lagens tillämpning. — Arbetsrådet tillkommer därjämte vissa uppgifter i avseende å tillämpningen av bageriarbetstidslagen, 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik samt lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

De gällande bestämmelserna om arbetsrådets organisation, om beslutföret m. m. återfinnas i 9 § av lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning. Enligt nämnda paragraf består arbetsrådet av minst sju ledamöter, vilka utses av Konungen för en tid av två år i sänder. Av ledamöterna skola två utses bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare, vilkas medlemmar sysselsätta tillhoppa minst 50 000 arbetare, samt två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetare, som räkna minst 50 000 medlemmar. För nämnda fyra medlemmar skola i enahanda ordning utses minst dubbelt så många suppleanter. Övriga ledamöter skola utses bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen, och förordnar Konungen en av dessa ledamöter till rådets ordförande och chef samt en till ställföreträdare för denne. Ärenden, som behandlas av arbetsrådet, må avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där de äro om beslutet ense. Flera än sju ledamöter må ej deltaga i behandlingen av ärende inför arbetsrådet. — Vid besluts fattande skola lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare samt minst en lagfaren ledamot bland dem, som utsetts utan förslag, vara närvarande.

Enligt 9 § lantarbetstidslagen den 8 juni 1945 (nr 265) skola för tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i nämnda lag, av Konungen för viss tid utses två med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet

ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivar-sammanslutningar, en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna skola i enahanda ordning utses minst två suppleanter, av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårds-skötsel. Därjämte stadgas i nämnda paragraf, att vid arbetsrådets behandling av ärende enligt lantarbetstidslagen skola närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i ovan angiven ordning, eller för dem utsedda suppleanter samt att i övrigt bestämmelserna i förut omnämnda 9 § allmänna arbetstidslagen i tillämpliga delar skola äga motsvarande giltighet.

Jämlikt 11 § arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652) skola för tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärenden, som avses i nämnda lag, utses två med detaljhandelns förhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivar-sammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, förtrogna med förhållandena inom detaljhandeln eller annan verksamhet, som avses i lagen.

Enligt bestämmelser i 9 § arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer den 30 juni 1944 (nr 462) skola vidare särskilda partsrepresentanter, vilka äro förtrogna med förhållandena inom hotell-, restaurang- och kafénäringsen, utses att tjänstgöra i arbetsrådet vid handläggning av ärende som avses i nämnda lag. Dessa bestämmelser äro överensstämmande med motsvarande bestämmelser i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln.

Jämlikt 13 § butikstängningslagen den 29 juni 1945 (nr 422) skola vid handläggning av ärende enligt nämnda lag i arbetsrådet deltaga två med förhållandena inom lagens tillämpningsområde förtrogna ledamöter, av vilka en skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och en bland personer, föreslagna av landsorganisationen. I detta hänseende liksom i fråga om förordnande av suppleanter, tjänstgöringsförhållanden m. m. överensstämmer butikstängningslagen med de speciella arbetstidslagarna.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att arbetsrådets sammansättning växlar allt eftersom de handlagda ärendena beröra olika arbetstidslagar eller butikstängningslagen. Vid handläggningen av ärenden enligt samtliga lagar, med vilka rådet har att taga befattning, deltaga de tre av Kungl.

Maj:t omedelbart utsedda ledamöterna och två partsrepresentanter, en från vardera arbetsgivar- och arbetstagsarsidan, utsedda enligt bestämmelserna i den allmänna arbetstidslagen. Dessutom deltaga ytterligare två partsrepresentanter, förordnade enligt den allmänna arbetstidslagen, om ärendet hör till nämnda lag, förordnade jämlikt lantarbetstidslagen, om ärendet rör sistnämnda lag o. s. v. Såsom tidigare nämnts får antalet ledamöter ej överstiga sju.

Till skillnad från vad som gäller för arbetsdomstolen har alltså beträffande arbetsrådet genom bestämmelserna i de speciella arbetstidslagarna och butikstängningslagen i viss mån införts ett system med växling av ledamöter med hänsyn till de behandlade ärendenas karaktär. I en av arbetstidslagarna, lantarbetstidslagen, har lagstiftningen gått längre på denna väg, i det i nämnda lag föreskrivits, att två av suppleanterna böra vara förtrogna med förhållandena på ett särskilt avsnitt av lagens tillämplighetsområde, nämligen trädgårdsnäringen. Denna bestämmelse har i praxis medfört, att vid handläggningen av ärenden av principiell natur, som beröra trädgårdsskötseln, deltaga dessa suppleanter, även om de ordinarie partsrepresentanterna icke skulle vara förhindrade att närvara. Jämväl vid handläggningen av ärenden enligt de övriga arbetstidslagarna och butikstängningslagen förekommer det att arbetsrådet i principiellt betydelsefulla ärenden inom visst område eller fack jämte ordinarie partsrepresentant inkallar suppleant. Detta sker för att arbetsrådet skall få del av den speciella sakkunskap om förhållandena inom området eller facket, som en sådan suppleant besitter. Det är givet, att suppleanten i dylikt fall icke har rösträtt inom rådet.

Försäkringsrådet. Försäkringsrådet har till huvudsaklig uppgift att avgöra mål och ärenden rörande tillämpningen av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, och lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Därjämte har rådet att taga befattning med åtskilliga andra författningar med bestämmelser om ersättning för olycksfall eller yrkessjukdom.

Reglerna om försäkringsrådets sammansättning m. m. innehållas i lagen den 29 juni 1917 (nr 466) om försäkringsrådet. Enligt 1 § i nämnda lag skall rådet bestå av minst sju ledamöter. Två av dessa skola representera arbetsgivarna och två arbetarna. Dessa ledamöter jämte tre suppleanter för en var av dem förordnas av Kungl. Maj:t för två år i sänder efter förslag, som avgivas på sätt i det följande angives. Övriga ledamöter, av vilka en skall vara rådets chef, utnämnas omedelbart av Kungl. Maj:t. Minst två av dem skola vara lagkunniga män.

Förslag till ledamöter och suppleanter, som skola representera arbetsgivarna, må jämlikt 2 § i lagen avgivas av förening av arbetsgivare med

minst 100 medlemmar och förslag till ledamöter och suppleanter, som skola representera arbetarna, av förening av arbetare med minst 10 000 medlemmar. Därjämte må förslag till representanter för arbetsgivarna eller för arbetarna avgivas av det eller de landsting, som Kungl. Maj:t bestämmer, ävensom av korporation eller förening, vilken Kungl. Maj:t efter därom av försäkringsrådet gjord framställning finner böra tillerkännas rätt att avgiva sådant förslag.

Mål och ärenden, som behandlas av försäkringsrådet, prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra ledamöter, om de äro ense om beslutet. Av dessa ledamöter skall en vara representant för arbetsgivarna och en för arbetarna. I behandling av viktigare ärende eller ärende av allmän betydelse skola minst sju ledamöter deltaga, av vilka två skola vara representanter för arbetsgivarna och två för arbetarna.

Försäkringsrådet består för närvarande av sex av Kungl. Maj:t omedelbart utsedda ledamöter — försäkringsrådets chef jämte fem försäkringsråd — samt fyra partsrepresentanter, två från vardera arbetsgivar- och arbetarsidan. Såsom ledamöter tjänstgöra dessutom assessorer. I olikhet mot arbetsdomstolen och arbetsrådet arbetar försäkringsrådet på två avdelningar eller grupper. Den ena gruppen består av rådets chef och två försäkringsråd samt två partsrepresentanter, en från vardera arbetsgivar- och arbetarsidan. Den andra gruppen utgöres av tre försäkringsråd, av vilka den ene tjänstgör som gruppordförande, samt de båda återstående partsrepresentanterna. Vardera gruppen avgör självständigt mål och ärenden och motsvarar sålunda en division inom hovrätt. Mål och ärenden lottas ut till föredragning. Någon uppdelning av desamma med hänsyn till art och beskaffenhet förekommer alltså icke. Ledamöterna, både de av Kungl. Maj:t omedelbart utsedda — dock icke gruppordförandena — och partsrepresentanterna tjänstgöra växelvis på de båda grupperna, i regel några månader i sänder enligt en på förhand uppgjord plan. Suppleanterna för partsrepresentanter tjänstgöra endast i händelse av förfall för ordinarie ledamot. — Viktigare mål och ärenden avgöras av rådet i dess helhet, plenum. I sådana avgöranden deltaga sålunda alla fyra partsrepresentanterna.

Historik.

Frågan om tillskapandet av en särskild arbetsdomstol, vari jämväl parterna på arbetsmarknaden skulle beredas representation, förelades riksdagen första gången år 1910 genom proposition (nr 96) med förslag till lagstiftning om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m. Syftet med denna partsrepresentation angavs vara att bereda den dömande myndigheten ingående kännedom ej blott om kollektivavtalets historiska utveckling såväl i allmänhet som i det speciella fallet utan även om åskådningar

och rättsuppfattning hos parterna å ömse sidor. För detta ändamål föreslogs att i domstolen skulle insättas medlemmar, vilka genom praktiskt förvärvat inblick i näringslivet och förhållandena mellan arbetsgivare och arbetare tillförde domstolen den mera tekniska sakkunskapen samt kännedomen om de speciella åskådningssätt, som inom dessa grupper kunde vara för handen beträffande deras inbördes förhållanden. Det förtroende för domstolen, som en sådan anordning vore ägnad att bibringa de eventuella parterna, förmenades vidare komma att ännu mera vinna i styrka, därest dessa tillika finge öva inflytande på valet av de personer vilka skulle utgöra lekmanneelementet i domstolen.

Enligt 1910 års förslag skulle rätt att föreslå ledamot i arbetsdomstolen tillkomma arbetsgivarförening, som omfattade minst 100 arbetsgivare, samt fackförening, fackförbund eller annan dylik förening av arbetare, som omfattade minst 5 000 arbetare.

I två inom andra kammaren väckta motioner gjordes gällande, att förslagsrätt borde tillkomma allenast huvudorganisationerna å ömse sidor. För uppnående härav föreslogs i den ena motionen, att beträffande arbetarorganisationer förslagsrätten borde begränsas till sådana, som räknade minst 15 000 arbetare.

I en inom andra kammaren väckt motion förordades ett system med rörliga bisittare i arbetsdomstolen. Dessa skulle till visst antal utses efter förslag, avgivna av de större organisationerna på vardera sidan, och av de sålunda utsedda skulle såsom bisittare vid avdömande av tvist rörande kollektivavtal, slutet av en viss organisation, tillkallas de, som utsetts efter förslag av nämnda organisation. Alternativt föreslogs, i syfte att bereda möjlighet till bättre proportionell fördelning av platserna mellan olika organisationer, att för vardera sidan skulle utses tre, av vilka en vid varje session skulle utträda efter lottning eller i enlighet med förut uppgjord ordning.

Särskilda utskottet, som behandlade propositionen, framhöll såsom uppenbart, att Kungl. Maj:t vid bisittarnas utväljande måste taga största hänsyn därtill, att de utsedda komme att representera åskådningarna hos majoriteten på vardera sidan, och att alltså de mindre föreningarna i realiteten, därest de skulle avgiva särskilda förslag, näppeligen kunde komma att utöva något egentligt inflytande på domstolens sammansättning. Att tydligt fastslå berörda princip genom valet av den siffra för medlemmarnas antal, som skulle vara avgörande, läte sig med hänsyn till möjligheten av omkastningar i de bestående förhållandena knappast göra. En antydan därom i själva lagen kunde dock enligt utskottets mening måhända givas genom att bestämma minimiantalet av medlemmar för arbetarförening till 10 000 i stället för 5 000.

Systemet med rörliga bisittare syntes knappast, enligt särskilda utskottets uppfattning, vara det lämpligaste. En var av bisittarna skulle i allt för

ringa grad bliva i tillfälle att förvärva den erfarenhet och vana, som för domarvärvets rätta fullgörande vore av väsentlig betydelse. Även med berörda system skulle den speciella sakkunskapen för varje särskilt mål icke kunna ernås. Därjämte borde bemärkas, att bisittare, utsedda på det angivna sättet, komme att mera representera vissa *intressen* än de fasta bisittarna. Men vad man ville vinna med ifrågavarande bisittare vore att tillföra domstolen representanter icke för intressen utan för sakkunskap och olika rättsåskådningar. Beträffande åtgärder för att betrygga förtroendet för domstolen genom en bättre fördelning av platserna mellan de olika organisationer, som kunde finnas på vardera sidan, syntes med hänsyn till det stora antalet, särskilt på arbetarsidan, av fristående sådana föga vara vunnit genom vare sig den ena eller den andra av de i motionen ifrågasatta anordningarna.

Fem ledamöter av utskottet framhöllo i reservation, att det av utskottet föreslagna minimiantalet medlemmar i förslagsberättigad arbetarförening vore för lågt, och att utskottets motivering närmast talade för en högre medlemssiffra. För sin del ansågo reservanterna, att siffran borde bestämmas till 30 000. Två andra ledamöter av utskottet ansågo, att antalet borde fixeras på sådant sätt, att förslagsrätt tilldelades endast landsorganisationen. Detta mål skulle enligt nämnda reservanternas mening ernås genom att bestämma medlemssiffran hos förslagsgivande arbetarorganisation till 50 000.

Frågan om lagstiftning förföll emellertid vid denna riksdag.

I det för 1911 års riksdag genom proposition (nr 43) framlagda förslaget till lagstiftning om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m. upptogs den av särskilda utskottet förordade bestämmelsen, att förslagsrätt skulle tillkomma på arbetsgivarsidan förening omfattande minst 100 arbetsgivare och på arbetarsidan förening med minst 10 000 medlemmar.

Vid riksdagen föreslogs i tre motioner, att rättigheten att avgiva förslag å arbetarsidan borde begränsas till förening, som omfattade minst 50 000 arbetare.

Särskilda utskottet, som behandlade propositionen, framhöll, att visserligen vore det tydligt, att Kungl. Maj:t vid bisittarnas utväljande med nödvändighet måste taga största hänsyn till majoritetens åsikter, så att de mindre föreningarna icke i allmänhet skulle komma att i realiteten utöva något egentligt inflytande på domstolens sammansättning. Men det borde icke förbises, att det med upptagande i lagen av det ifrågasatta högre talet skulle kunna på grund av minskad centralisation eller eljest inträffa, att ingen förening vore tillräckligt stor för att fylla betingelserna för förslagsrätt. Även en annan omständighet syntes böra beaktas. Möjligheten för flera föreningar att uppställa förslag å bisittare i domstolen måste anses för den förening, som enligt sakens natur på grund av sin storlek borde främst vinna gehör för sin genom förslaget uttryckta mening, innebära en

maning att med omsorg tillse, att förslaget omfattade personer, vilka vore i alla avseenden för uppdraget fullt lämpliga. Bestämmelsen borde med hänsyn till det anförda bibehållas oförändrad.

Frågan om lagstiftning förföll emellertid även vid 1911 års riksdag.

1911 års förslag i fråga om utseende av partsrepresentanter i arbetsdomstolen togs till mönster, då det gällde att inom försäkringsrådet bereda representation för arbetsgivar- och arbetarintressen. De bestämmelser i detta hänseende som sålunda tillkommo ha, såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, sedermera icke undergått ändring.

Däremot blev vid arbetsrådets inrättande år 1919 i samband med tillkomsten av den första allmänna arbetstidslagen förslagsrätten annorlunda utformad. Arbetstidskommittén, vilken avgav förslag till nämnda lagstiftning, hade föreslagit att av partsrepresentanterna i arbetsrådet halva antalet skulle utses bland personer, föreslagna av rikssammanslutningar av arbetsgivare, och halva antalet bland personer, föreslagna av rikssammanslutningar av arbetare. Av reservanter inom kommittén hade emellertid yrkats att rätten att avge förslag till arbetsgivar- och arbetarrepresentanter skulle inskränkas till rikssammanslutningar med minst 50 000 arbetare eller medlemmar. Denna mening vann statsmakternas bifall och bestämmelserna utformades i enlighet därmed. De kvarstå alltjämt i oförändrat skick.

I proposition nr 39 till 1928 års riksdag med förslag till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstol framlades det förslag rörande arbetsdomstolens sammansättning, som sedermera genom 1928 års lagstiftning upphöjdes till lag, vilken, såvitt angår de efter förslag förordnade ledamöterna, där- efter icke blivit ändrad. I nämnda proposition yttrade föredragande departementschefen, statsrådet Pettersson, i förevarande ämne i anslutning till vissa i propositionen redovisade framställningar bland annat:

De framställda ändringsförslagen äsyfta att i arbetsdomstolen bereda plats för representanter för sådana arbetsgivare, som icke kunna anses företrädas av svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd. Ett tillgodo- seende av detta önskemål torde ej kunna ske på annat sätt än att rätt att föreslå ledamöter tillerkännes arbetsgivarsammanslutningar, som nått en viss storlek. Storleken kan därvid bestämmas med hänsyn till antingen antalet medlemmar i sammanslutningen eller antalet arbetare, som syssel- sättas av medlemmarna, eller med beaktande av båda dessa beräknings- grunder. Därest dylika bestämmelser införas för arbetsgiversidan, torde likartade föreskrifter böra gälla för arbetarsidan. Fördelen av en dylik anordning, vilken skulle betyda en återgång till de äldre förslagen, skulle i första hand vara, att förslagsrätten icke bleve på samma sätt beroende av ändringar i organisationsförhållandena. Även om förtroenderådet eller landsorganisationen skulle försvinna eller upphöra att företräda flertalet av landets organiserade arbetsgivare och arbetare, skulle dock förslag kunna erhållas å personer, som representerade båda sidorna. Den ifråga-

satta anordningen skulle även medföra, att förslag erhöles på ett stort antal personer, och att bland ledamöterna eller åtminstone bland suppleanterna kunde insättas personer, som representerade olika intressen. Måhända skulle även en sådan anordning innebära en sporre för organisationerna att vid avgivande av förslag söka finna de mest lämpliga personerna. Emellertid anser jag mig icke böra föreslå en dylik anordning. Densamma skulle förmodligen komma att bliva av ringa praktiskt värde. Därest förslag avgåves av huvudorganisationerna å ömse sidor, komme Kungl. Maj:ts valrätt praktiskt taget att bliva begränsad till de personer, som föreslogos av nämnda organisationer. Även om bland suppleanterna skulle kunna insättas någon, som föreslagits av annan sammanslutning, torde detta komma att sakna betydelse, då domstolens sammansättning såvitt möjligt bör hållas konstant och de ordinarie ledamöterna därför i regel böra tjänstgöra. Svårighet möter även, då det gäller att bestämma vilket medlems- eller arbetarantal, som skall medföra rätt att avgiva förslag. — — Det viktigaste skälet mot den ifrågasatta anordningen är emellertid, att densamma synes utgå från den uppfattningen, att parterna skola erhålla ett slags intresserepresentation i domstolen. Detta är ingalunda avsikten. De efter förslag utsedda domstolsledamöterna skola företräda de å ömse sidor rådande åskådningarna i arbets- och avtalsfrågor men däremot icke tjänstgöra såsom talesmän för de i varje tvist deltagande parterna. Med hänsyn härtill synes det lämpligast, att förslagsrätt tillerkännes endast de å ömse sidor befintliga huvudorganisationerna.

Rörande systemet med rörliga bisittare anförde departementschefen:

Såsom jag tidigare framhållit, är det av vikt, att i arbetsdomstolen beredes plats för erforderlig sakkunskap. Med hänsyn härtill kunde det måhända synas tilltalande att låta någon eller några av bisittarna växla allt efter målens beskaffenhet. Härigenom skulle man i varje mål kunna erhålla representanter för det verksamhetsområde, å vilket tvisten rör sig. Emellertid synes mig nämnda förslag förenat med så allvarliga olägenheter, att det icke kan tillstyrkas. Till en början bör erinras, att den sakkunskap man i främsta rummet vill finna företrädd inom domstolen är kunskap och erfarenhet rörande avtals- och arbetsförhållanden i allmänhet. Däremot är det mindre nödvändigt att inom domstolen hava tillgång till sakkunskap rörande de särskilda tekniska förhållandena inom det fack, som beröres av tvisten. Kännedom härom kan domstolen i regel skaffa sig genom hörande av vittnen eller sakkunniga. Tydligt är också, att dylika speciellt sakkunniga personer ofta hava svårt att bortse från sina rena fackintressen och att opartiskt bedöma en uppkommen tvist inom sitt verksamhetsområde. Det synes mig även olämpligt att genom sättet för ledamöternas utväljande giva stöd åt den uppfattningen, att desamma skulle tjänstgöra såsom representanter för de tvistande parterna. Mot den föreslagna anordningen talar vidare, att densamma erbjuder åtskilliga tekniska svårigheter. Den kan icke — särskilt om det skulle ankomma på parterna att avgöra, vilka personer i varje mål skulle hava säte i rätten — genomföras utan ett invecklat system av bestämmelser. Den skulle vidare medföra ökade kostnader och i viss grad försvåra domstolens verksamhet. Det oaktat skulle garanti icke vinnas, att den speciella sakkunskapen städe bleve företrädd inför domstolen. Det avgörande skälet mot den ifrågasatta anordningen är emellertid, att densamma skulle förhindra nödig kontinuitet

i domstolens arbete. För en domstol av den art, varom här är fråga, är det av särskild vikt, att domstolens sammansättning, såvitt möjligt, bibehålles oförändrad. På detta område, där rättsuppfattningen ännu icke vunnit stadga, kommer utvecklingen att i hög grad bliva beroende av domstolens avgöranden. Det är därför nödvändigt, att domstolen i sin rättstillämpning fullföljer en gång antagna principer, och detta torde försvåras, därest domstolens ledamöter växla i så gott som varje mål.

Riksdagen lämnade förslaget om arbetsdomstolens sammansättning utan erinran.

Frågan om arbetsdomstolens sammansättning fick förnyad aktualitet i samband med 1936 års lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt. Vid granskning av förslag i detta ämne uttalade lagrådet, att det såväl från principiella som från praktiska utgångspunkter syntes vara uteslutet, att den representation för intressegrupper, vilken tillkommit för arbetsdomstolens handläggning av målen om kollektivavtal, kunde i allt få vara densamma vid behandlingen av frågor, vilka i och med att de avsåge de privatanställdas rättsställning uppenbarligen berörde intressen av ofta väsentligen annat slag.

I anledning av detta yttrande framhöll föredragande departementschefen vid framläggande av proposition (nr 240) i ämnet till 1936 års riksdag, att den av lagrådet berörda frågan om ändring i arbetsdomstolens sammansättning syntes i och för sig värd beaktande men att det icke syntes erforderligt att uppskjuta den föreslagna lagstiftningen i avbidan på lösningen av frågan om arbetsdomstolens sammansättning, vilken enligt departementschefens mening krävde en närmare utredning.

Andra lagutskottet uttalade i sitt utlåtande över propositionen att tillräcklig utredning icke föreläge för att utskottet skulle kunna föreslå någon ändring av arbetsdomstolens sammansättning för behandlingen av mål enligt den nya lagen. Utskottet förutsatte emellertid, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följde arbetsdomstolens verksamhet samt, om anledning därtill visade sig föreligga, toge under övervägande, huruvida domstolen genom ändrad sammansättning vid behandling av mål på förevarande rättsområde borde göras mera representativ för de intressen, som i fråga om dessa mål gjorde sig särskilt gällande. Det kan anmärkas, att i väckta motioner hemställts om särskilda regler rörande arbetsdomstolens sammansättning vid handläggning av mål rörande förenings- och förhandlingsrättslagen. Motionerna föranledde dock icke någon riksdagens åtgärd.

I fråga om de särskilda arbetstidslagarna, vilka samtliga tillkommit efter lagen om arbetsdomstol, har förslagsrätten till partsrepresentanter för de särskilda näringsgrenarna utformats efter mönster av arbetsdomstolslagen. Förslagsrätt tillkommer sålunda endast de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd och landsorganisationen. I den första arbetstidslagen

för detaljhandeln av år 1939 saknades dock helt bestämmelser om förslagsrätt för vissa organisationer, beroende därpå att organisationsväsendet på ifrågavarande område var ganska splittrat. Vid lagens revision 1942 bragtes den emellertid på denna punkt till överensstämmelse med övriga speciella arbetstidslagar. Under förarbetena till arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer var det jämväl ifrågasatt, att med hänsyn till rådande organisationsförhållanden bestämmelser om förslagsrätt för vissa organisationer ej skulle införas i lagen. Denna utformades emellertid på denna punkt i anslutning till övriga speciella arbetstidslagar.

Vid 1938 års riksdag väcktes inom båda kamrarna motioner (I: 110 och II: 202) med hemställan, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten av och sättet att bereda representation åt de privatanställda i arbetsdomstolen jämte därmed sammanhängande spörsmål samt om de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Motionerna behandlades av andra lagutskottet, till vilket yttranden över motionerna avgåvos av arbetsdomstolens ordförande, de anställdas centralorganisation (Daco), landsorganisationen i Sverige och svenska arbetsgivareföreningen. De anställdas centralorganisation tillstyrkte motionerna. Arbetsgivareföreningen anslöt sig i princip till tanken att de anställdas önskemål om representation i arbetsdomstolen borde tillgodoses i någon därför lämplig form. Landsorganisationen förklarade sig sakna anledning att motsätta sig den begärda utredningen, men framhöll, att en ändring i arbetsdomstolens sammansättning med hänsyn till vikten av största möjliga kontinuitet syntes böra ifrågakomma endast därest ett verkligt behov av ändring ådagalades.

Arbetsdomstolens ordförande förklarade sig vara i princip ense med motionärerna. Enligt hans mening kunde det omöjliga förnekas, att tjänstemännen både socialt och i fråga om arbetsförhållanden representerade en annan miljö än kroppsarbetarna. Det vore ett konsekvent fullföljande av grunderna för domstolens sammansättning, att representanter för tjänstemännen inträdde i domstolen vid handläggningen av mål, som rörde tjänstemannaförhållanden. Denna representation borde icke vara motiverad av tjänstemännens intressen i och för sig utan därav, att det vore en fördel för rättsskipningen, att den högre sakkunskap, som tjänstemännen ägde i fråga om sina egna problem, tillfördes domstolen på samma sätt, som nu skedde i fråga om kroppsarbetarna. Arbetsdomstolens ordförande ställde sig ändock tveksam med hänsyn till ovissheten, huruvida särskilda tjänstemannarepresentanter komme att erhålla tillräckliga arbetsuppgifter för att kunna växa in i ställningen som ledamöter i domstolen. Det vore enligt hans mening dessutom förenat med icke obetydliga tekniska svårigheter att skapa en särskild tjänstemannarepresentation vid domstolen. Arbetsdomstolens ordförande erinrade slutligen därom, att det vid övervägande

det av frågan, om en lagändring i motionernas syfte borde genomföras, också måste undersökas, huruvida i mål rörande tjänstemäns förhållanden en särskild sammansättning av domstolen vore påkallad jämväl på arbetsgivaresidan.

Utskottet anförde i avgivet utlåtande (nr 29) för egen del följande.

Utskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till vad arbetsdomstolens ordförande i förevarande ärende anför. Enligt utskottets uppfattning tala emellertid övervägande skäl för att frågan om arbetsdomstolens sammansättning göres till föremål för en ingående omprövning. Denna undersökning bör enligt utskottets mening läggas på en bredare grund än vad motionärerna väl åsyftat och avse möjligheten och lämpligheten att bereda representation i arbetsdomstolen för sådana grupper av arbetstagare och arbetsgivare överhuvud taget, vilkas arbetsområden icke anses kunna på ett fullt tillfredsställande sätt företrädas av de ledamö. er i domstolen, vilka tillsatts efter förslag av landsorganisationen och arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd. Det är givetvis av synnerlig vikt, att arbetsdomstolen har en sådan sammansättning, att den omfattas med förtroende av de berörda parterna. Men det är också ett allmänt intresse av stor betydelse, att arbetsdomstolens sammansättning icke växlar i sådan utsträckning, att kontinuiteten i dess arbete äventyras. Enligt utskottets mening torde det möta betydande svårigheter att nå fram till en tillfredsställande lösning, och utskottet vill framhålla, att en ändring i reglerna rörande arbetsdomstolens sammansättning givetvis ej bör komma till stånd med mindre påtagliga fördelar ur det allmännas synpunkt därigenom kunna förväntas.

Vad slutligen angår frågan om ändrad sammansättning av arbetsrådet och försäkringsrådet vill utskottet endast uttala, att, ehuru behovet av ändring i förevarande hänseende torde vara mindre än i fråga om arbetsdomstolen, skäl dock tala för att jämväl detta spörsmål ägnas uppmärksamhet i samband med den av utskottet ovan förordade utredningen.

I enlighet med utskottets hemsällan anhöll riksdagen i skrivelse (nr 166) till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en översyn av bestämmelserna rörande arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning av väckta motioner anhöll vidare 1943 års riksdag i skrivelse (nr 126), att nämnda översyn snarast måtte fullföljas.

Den sakkunniges förslag.

Den sakkunniges förslag till ändrade regler angående sättet för utseende av ledamöter och ersättare i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet innebär i huvudsak, att i de lagar, som reglera spörsmålet, skola införas ensartade regler i detta hänseende, innebärande att förslag till representanter skall avgivas, å arbetsgivaresidan av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd och å arbetstagens sida av dels landsorganisationen i Sverige och dels tjänstemännens centralorganisation.

I motiveringen till detta förslag har den sakkunnige till en början anført vissa allmänna synpunkter på frågan om partsrepresentationen i de statliga organ, varom här är fråga, samt därvid uttalat, bland annat, att det framförallt vore två synpunkter som medverkat till att lekmanneelement vunnit insteg i dessa organ, nämligen dels behovet av att tillföra dem särskild sakkunskap och dels önskvärldheten av att deras avgöranden tillförsäkrades största möjliga auktoritet. Härom har den sakkunnige anført följande.

Det är i och för sig icke nödvändigt att behovet av sakkunskap tillgodoses genom att organen besättas med ledamöter med särskilda insikter på de områden, som omfattas av organens verksamhet. I förfarandet inför dessa organ, liksom i annan process, äga parterna framkomma med det material, de önska åberopa, däribland även uttalanden av sakkunniga personer. Det är vidare uttryckligen stadgat (19 § lagen om arbetsdomstol, 9 § 7 mom. andra stycket allmänna arbetstidslagen och 23 § olycksfallsförsäkringslagen), att organen äga att på eget initiativ införskaffa den utredning, innefattande även hörande av sakkunniga, som kan anses erforderlig. Det har emellertid ansetts i hög grad önskvärt, att organen i sin ledamotsuppsättning äga tillgång till erfarenhet och insikt på hithörande områden, framför allt förhållandena mellan arbetsgivare och arbetare. Man har därvid icke i främsta rummet avsett att tillföra organen speciellt teknisk sakkunskap eller särskild förtrogenhet inom ett visst område eller visst fack eller rörande viss arbetsprocess. Det får anses att man i första hand velat lägga vikten på att ifrågavarande ledamöter besitta en genom praktisk erfarenhet förvärvad allmän inblick i arbetsförhållandena och relationerna mellan parterna på arbetsmarknaden samt äga djupgående kännedom om de allmänna uppiättningar och tänkesätt, som äro företrädade bland arbetsgivare respektive arbetstagare. Den sistsagda synpunkten torde framför allt ha betydelse i fråga om arbetsdomstolen, som i högre grad än arbetsrådet och försäkringsrådet har att avgöra frågor, t. ex. tolkningen av kollektivavtal eller innebörden av begreppet föreningsrätt, i vilka allmänna rättsgrundsatser skola tillämpas. Den utveckling, som ägt rum beträffande utseende av partsrepresentanter i arbetsrådet, nämligen att för varje särskild arbetstidslag förordnas ledamöter, vilka äro förtrogna med det speciella näringsområde som lagen omfattar, torde få ses mot bakgrunden av att det för arbetsrådets verksamhet i högre grad än för arbetsdomstolen är önskvärt att ha tillgång till speciell sakkunskap på olika områden.

Den andra huvudfaktor, som medverkat till att lekmanneelement, representanter för intressegrupper, ansetts böra insättas i nu ifrågavarande organ är, såsom förut nämnts, behovet av att garantera särskild auktoritet åt dessa organs avgöranden. Denna synpunkt framhävdes i propositionen (nr 96) till 1910 års riksdag med förslag till lagstiftning om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m., där det anfördes, att »det lörtroende för domstolen, som en sådan anordning (insättande av partsrepresentanter) tvivelsutan är ägnad att bibringa de eventuella parterna, vinner säkerligen ännu mera i styrka, därest tillika vidlages den åtgärden att låta dessa öva inflytande på valet av de personer, som skola utgöra lekmanneelementet». Vad arbetsrådet beträffar kom auktoritetssynpunkten icke till direkt uttryck under förarbetena till den första allmänna arbetstidslagen av år 1919. Att denna synpunkt legat så att säga i bakgrunden kan emellertid knappast be-

tvivlas. Den senare utvecklingen har i varje fall visat, att partsrepresentationen i hög grad medverkat till att arbetsrådet — liksom arbetsdomstolen och försäkringsrådet — vunnit förtroende för sina avgöranden. I sådant avseende må hänvisas till vad som anförts i ett år 1936 av särskild tillkallad sakkunnig avgivet betänkande (S. O. U. 1936: 29): »Erfarenheten har givit vid handen, att arbetsrådet — liksom i övrigt den på likartat sätt anordnade arbetsdomstolen — fungerat på ett tillfredsställande sätt och förmått att med minsta möjliga friktion lösa sina ofta ömtåliga uppgifter. En väsentlig anledning därtill torde vara att finna i det speciella sätt, varpå berörda myndigheter organiserats. Därigenom att arbetsgivarnas och arbetarnas egna representanter ägt att i arbetsrådets och arbetsdomstolens sammanträden deltaga med beslutanderätt har hos de av besluten berörda parterna skapats ett förtroende, som knappast skulle kunnat vinnas, därest beslutanderätten utövats av ett enligt allmänna normer organiserat centralt ämbetsverk.»

Anledningen till att auktoritetssynpunkten, åtminstone vad beträffar arbetsrådet och arbetsdomstolen, fått så stor betydelse sammanhänger med att nämnda organ tillskapats i samband med antagandet av två på arbetsmarknadens område mycket viktiga men också omstridda lagar, nämligen den första allmänna arbetstidslagen av år 1919 och lagen om kollektivavtal av år 1928. Dessa lagar, som på sätt och vis beteckna milstolpar på utvecklingen av den sociala lagstiftningen på hithörande områden, voro under förarbetena föremål för skarpa meningsskiljaktigheter och möttes på olika håll med misstro. Det är därför naturligt, att den omständigheten, att parterna på arbetsmarknaden blevo representerade i nu nämnda organ var ägnat att skapa förtroende för deras avgöranden bland både arbetsgivare och arbetare. Även om numera knappast några delade meningar råda om det samhällseliga värdet av de båda nyssnämnda lagarna, får dock partsrepresentationen ur auktoritetssynpunkt anses bibehålla sin betydelse.

Rörande behovet av en tjänstemannarepresentation i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet har den sakkunnige uttalat, att behovet för en viss grupp av arbetstagare att vara särskilt företrädd i ifrågavarande organ framför allt vore beroende av med vilken styrka de båda förut angivna faktorerna — önskvärdheten att tillföra organen sakkunskap och tillförsäkra dem auktoritet — gjorde sig gällande. I och för sig hade därvid gruppens relativa storlek eller omfattningen av antalet tvister icke någon större betydelse. Det kunde sålunda tänkas, att inom ett jämförelsevis obetydligt område, som representerades av en viss arbetstagargrupp, förhållandena kunde vara så särpräglade, att behovet att genom partsrepresentation tillföra organen särskild sakkunskap vore starkt framträdande. Likaså kunde det med hänsyn till särskilda organisationsförhållanden eller intressemötsättningar mellan olika grupper ur auktoritetssynpunkt vara önskvärt att även en till antalet obetydlig grupp bleve företrädd i organen. En annan sak vore, att det ur teknisk synpunkt kunde möta svårigheter att tillfredsställande ordna representationen för en sådan grupp.

I fråga om behovet av en tjänstemannarepresentation i *arbetsdomstolen* har den sakkunnige anført följande.

För den grupp av arbetstagare, varom det är fråga i förevarande sammanhang, tjänstemännen, har det framstått såsom särskilt önskvärt att erhålla representation i arbetsdomstolen. Vid tiden för arbetsdomstolens tillkomst voro tjänstemännen endast i ringa utsträckning berörda av domstolens verksamhet. Sedan det numera blivit allt vanligare, att tjänstemännens anställningsförhållanden regleras genom kollektivavtal, ha de av arbetsdomstolen fällda avgöranden i kollektivavtalstvister fått större betydelse för tjänstemännen. Härtill kommer att 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt har intresse även för sådana tjänstemannagrupper, som icke äro bundna av kollektivavtal. Det är ställt utom tvivel, att arbetsdomstolens verksamhet direkt, genom avgöranden i tvister som beröra tjänstemän, och indirekt, genom domar som uttala allmänna grundsatsar på arbetsfredslagstiftningens område, är av stor betydelse för tjänstemännen. Frågan blir då om det ur de tidigare omnämnda synpunkterna kan anses motiverat att tilldela tjänstemännen särskild representation i domstolen.

Tjänstemännen utgöra icke någon enhetlig eller skarp avgränsad grupp bland arbetstagarna. Tvärtom återfinnas bland tjänstemännen arbetstagare, som både i fråga om social miljö, utbildning och arbetsförhållanden skilja sig avsevärt från varandra, alltifrån arbetsledare i relativt hög ställning till befattningshavare, som stå kroppsarbetarna ganska nära. Det skulle med hänsyn härtill kunna göras gällande, att tjänstemännen icke i lika hög grad som kroppsarbetarna representera en särskild miljö, där det föreligger tämligen likartade åskådningar och tänkesätt rörande förhållandena på arbetsmarknaden. Även om detta till en viss grad är sant, torde det dock icke kunna förnekas, att tjänstemännen företräda en, låt vara till sin omfattning relativt obestämbar miljö, där det möter problem och frågeställningar av annan natur än inom kroppsarbetarnas skikt. Det torde därför vara av värde för arbetsdomstolen att genom i domstolen insatta tjänstemannarepresentanter erhålla del av den sakkunskap rörande förhållandena mellan tjänstemän och arbetsgivare, som sådana representanter besitta.

Den obestriddliga auktoritet, som arbetsdomstolen tillvunnit sig, vilar i icke oväsentlig grad därpå, att representanter för arbetsgivare och arbetstagare äga säte och stämma i domstolen. Ur synpunkten av förtroendet för domstolens avgöranden är det av betydelse, att partsrepresentationen icke så till vida är ensidig, att på endera arbetsgivar- eller arbetstagarsidan stora grupper äro uteslutna från representation. Under de första åren efter arbetsdomstolens tillkomst saknade det egentlig betydelse, att bland arbetstagarna endast kroppsarbetarna voro företrädade i domstolen, då dess avgöranden nästan uteslutande berörde sistnämnda arbetstagarkategori. Så småningom har emellertid en förskjutning i läget inträtt, i det arbetsdomstolens verksamhet direkt eller indirekt fått allt större intresse för tjänstemännen. I samma mån som detta skett har av naturliga skäl inom tjänstemannakretsar utbildats den uppfattningen, att även tjänstemännen borde vara företrädade inom domstolen. Att det ur auktoritetssynpunkt torde vara av värde för domstolen, att dess avgöranden bli så att säga fast förankrade även inom tjänstemannagrupperna är helt naturligt. Det nu sagda är icke så att förstå, att domstolens avgöranden för närvarande skulle mottagas med misstro bland tjänstemännen, utan innebär, att det icke är orimligt om inom en stor grupp av arbetstagare, tjänstemännen, som icke äro företrädade i domstolen, skulle insmyga sig en känsla av »utestängdhet» och av »orättvisa» i ett system, där tjänstemannaförhållanden bedömas icke av representanter för tjänstemännen

själva utan av företrädare för andra arbetstagargrupper. Man kan i detta sammanhang icke heller bortse från att tjänstemän och kroppsarbetare i vissa avseenden stå i intressesmotsättning i förhållande till varandra. Det låter sig visserligen säga att partsrepresentanterna i domstolen äro domare, som ha att, så vitt i mänsklig makt står, följa den objektiva rätten; ingen som helst anledning finnes för övrigt till antagandet, att så icke hittills skett. Man får emellertid ej förbise från att när det är fråga om auktoritet och förtroende man har att göra med ovägbara psykologiska faktorer, till vilka all rimlig hänsyn bör tagas.

Den sakkunnige har härefter anført, att även om, i enlighet med det anförda, principiella skäl talade för att tjänstemännen bleve representerade i arbetsdomstolen, å andra sidan betänkligheter kunde resas mot en sådan anordning. Under åren 1943—45 hade arbetsdomstolen avgjort respektive 117, 104 och 103 mål, men endast i respektive 4, 3 och 2 av dessa mål hade tvisten helt eller delvis gällt arbetstagare, som kunde karakteriseras som tjänstemän i vidsträckt bemärkelse. Det kunde på grund härav ifrågasättas, huruvida det för tjänstemännens del förelåge något verkligt praktiskt behov av representation i domstolen. Från tjänstemannahåll hade emellertid anförts, att ett av skälen till det ringa antalet mål vore att tjänstemannaorganisationerna i viss utsträckning medvetet undvikit att anlita arbetsdomstolen. En ökad anslutning till nämnda organisationer och en fortskridande reglering av arbetsförhållandena genom kollektivavtal torde dock medföra, att ett större antal tvister komme att hänskjutas till domstolen. — Det kunde vidare göras gällande, att, därest tjänstemannarepresentationen skulle ordnas på det sättet, att vederbörande representant endast skulle deltaga i avgörandet av mål, som angå tjänstemannaförhållanden — detta vore kanske den närmast till hands liggande lösningen — en sådan ledamot i domstolen skulle få alltför obetydlig erfarenhet om domstolens verksamhet för att kunna göra en gagnande insats. Häremot kunde emellertid invändas att genom en lämplig anordning av partsrepresentationen denna olägenhet skulle kunna undvikas.

Sammanfattningsvis har den sakkunnige anført, att övervägande skäl talade för att tjänstemännen på ett eller annat sätt bleve företrädade i arbetsdomstolen.

Beträffande härefter behovet av särskild tjänstemannarepresentation i *arbetsrådet* och *försäkringsrådet* har den sakkunnige anført, att i princip samma ståndpunkt kunde anläggas, som utvecklats i fråga om arbetsdomstolen. De skäl, som talade för en sådan representation i arbetsdomstolen, gjorde sig emellertid i långt mindre grad gällande beträffande de båda förstnämnda organen. Den synpunkten att tjänstemannarepresentanter kunde tillföra organen särskild sakkunskap om de allmänna länkesätt och åskådningar, som karakteriserade den miljö dit tjänstemännen hörde, saknade egentlig betydelse för arbetsrådets och försäkringsrådets verksamhet. När

arbetsrådet hade att bedöma arbetstidsfrågor spelade det ingen roll om vederbörande arbetstagare vore att räkna såsom kroppsarbetare eller tjänsteman, vilket senare för övrigt ytterst sällan vore fallet. I de jämförelsevis få fall, då försäkringsrådet hade att handlägga mål som berörde tjänstemän, torde den omständigheten att vederbörande arbetstagare vore tjänsteman huvudsakligen vara av betydelse, om fråga vore att vid sjukdoms- eller invaliditetstillstånd bestämma graden av nedsättning i arbetsförmågan. Därvid föreläge emellertid knappast något behov av allmän sakkunskap om tjänstemannaförhållanden utan speciell sakkunskap av medicinsk eller teknisk natur.

I fråga om antalet tjänstemannamål i arbetsrådet och försäkringsrådet har den sakkunnige anfört, att i arbetsrådet sådana mål praktiskt sett endast förekomme vid avgörandet av frågor som avsåge tolkningen av 2 § i respektive arbetstidslagar, enligt vilka såsom arbetare i arbetstidslagarnas mening ej vore att anse bland andra befattningshavare i överordnad ställning eller bokhållare eller annat underordnat kontorsbiträde. Här bleve det ofta indirekt fråga om en gränsdragning mellan tjänstemän och kroppsarbetare, i det att de nämnda arbetstagarna i regel tillhörde kategorien tjänstemän. Under åren 1943—1945 hade arbetsrådet avgjort respektive 6 399, 6 494 och 7 313 ärenden enligt arbetstidslagarna. Av dessa hade emellertid endast respektive 8, 3 och 7 ärenden angått tillämpningen av 2 § i arbetstidslagarna. I fråga om försäkringsrådet har den sakkunnige upplyst, att enligt en år 1938 verkställd stickprovsundersökning omkring 4 % av målen avsåge personer som enligt rådets rubricering ej kunde anses som kroppsarbetare. Av dessa mål rörde nära två tredjedelar personer, vilka betecknats som affärsanställda, och återstoden till största delen personer, vilka angivits som kontorsanställda. Anledning till antagande att någon väsentlig förskjutning i dessa siffror ägt rum sedan år 1938 syntes, enligt vad försäkringsrådet under hand upplyst, icke föreligga.

Beträffande arbetsrådet har den sakkunnige i anslutning till vad nyss återgivits ytterligare uttalat, att tillgången till allmän erfarenhet om förhållandena mellan arbetsgivare och tjänstemän kunde visa sig bli av behovet påkallad, därest — såsom 1938 års arbetarskyddskommitté sedermera föreslagit — arbetsrådet finge befattning med frågor rörande tillämpningen av den kommande nya arbetarskyddslagstiftningen. I det praktiska handhavandet av arbetarskyddsfrågor intoge nämligen vissa tjänstemän, framför allt arbetsledare, en i viss mån ömtålig mellanställning mellan arbetsgivarna och de egentliga kroppsarbetarna, som gjorde att en särskild representation för tjänstemännen vore av värde. Härtill komme, att den nya lagstiftningen i högre grad än vad för närvarande är fallet torde få betydelse för de kontorsanställda.

Härefter har den sakkunnige anfört, att gällande bestämmelser om utseende av partsrepresentanter i viss utsträckning medgåve tjänstemännen rätt att till Kungl. Maj:t lämna förslag till sådana ledamöter, som skola före-

träda arbetarna. I fråga om försäkringsrådet tillkomme sådan rätt förening av arbetstagare med minst 10 000 medlemmar. På grund härav vore, förutom tjänstemännens huvudorganisation, TCO, de fem till numerären största till TCO anslutna tjänstemannaförbunden berättigade att avgiva förslag. Beträffande arbetsrådet gällde, att motsvarande förslagsrätt, dock endast avseende den allmänna arbetstidslagen, finge utövas av förening av arbetstagare med minst 50 000 medlemmar. Detta innebure, att förslagsrätt tillkomme TCO men icke någon av de anslutna organisationerna. I fråga om de speciella arbetstidslagarna och butikstängningslagen vore däremot tjänstemannaorganisationerna uteslutna från rätten att avgiva förslag till partsrepresentanter.

På grund av det anförda har den sakkunnige uttalat, att något egentligt behov av ändring i reglerna om utseende av partsrepresentanter i arbetsrådet och försäkringsrådet icke för närvarande förelåge. Om emellertid, såsom den sakkunnige förordat, tjänstemännen bereddes möjlighet att erhålla representation i arbetsdomstolen och i anledning härav vidtoges en ändring i de för domstolen gällande reglerna om förslagsrätt, syntes av formella skäl lämpligt att i samband härmed en för de tre organen enhetlig reglering av förslagsrätten genomfördes.

I fråga om formerna för tjänstemännens representation i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet har den sakkunnige anført, att flera utvägar stode till buds att ordna denna representation på ett sådant sätt att de med anordningen förenade, som det syntes oundvikliga olägenheterna bleve så små som möjligt.

Vad först angår *arbetsdomstolen* har den sakkunnige i denna del anført följande.

En lösning är att antalet ordinarie partsrepresentanter på vardera sidan i arbetsdomstolen utökas från två till tre, av vilka för arbetstagersidan två skola företräda kroppsarbetarna och en representera tjänstemännen. En given fördel med denna lösning är, att då alla tre ledamöterna förutsättas tjänstgöra i samtliga mål, även representanten för tjänstemännen kan vinna den nödvändiga erfarenheten om domstolens verksamhet. Vissa olägenheter äro emellertid förknippade med denna lösning. Antalet i avgörandena deltagande ledamöter skulle bli väl stort. Som allmän grundsats torde nämligen gälla, att antalet ledamöter i en domstol — såvida icke principmål av stor räckvidd handläggas — icke bör överstiga sju. Denna lösning skulle vidare medföra en icke önskvärd förskjutning i proportionen mellan partsrepresentanterna och de opartiska ledamöterna, de förra skulle nämligen bli dubbelt så många som de senare. Härtill kommer att den ifrågasatta anordningen skulle medföra ökade kostnader.

En variant av det ovannämnda systemet är att av de tre representanterna på vardera sidan endast två tjänstgöra samtidigt, därvid tjänstgöringen ordnas efter en på förhand uppgjord plan. Vissa av de förut omnämnda olägenheterna skulle då försvinna. Å andra sidan skulle det med hänsyn till den ringa förekomsten av mål, som röra tjänstemän, lätteligen kunna inträffa.

att tjänstemannarepresentanten icke vore närvarande vid handläggningen av just de mål, i vilka tillgång till hans sakkunskap vore önskvärd.

En annan utväg är att med bibehållande av tre ordinarie partsrepresentanter låta tjänstemannarepresentanten deltaga allenast i sådana mål, där tvisten rör tjänstemannaförhållanden. Detta system kan ordnas antingen så, att denne senare inträder i stället för en av de ledamöter, som företräda kroppsarbetarna — i viss analogi med det system som gäller inom arbetsrådet vid handläggningen av ärenden enligt de speciella arbetstidslagarna — eller så, att i mål av här förevarande karaktär alla tre arbetstagarrepresentanterna tjänstgöra. Det skulle därvid lämpligen få ankomma på ordföranden att bestämma i vilka mål tjänstemannarepresentant skulle tillkallas. Den viktigaste olägenheten med detta system ligger däri, att tjänstemannarepresentanten skulle få deltaga i handläggning av ett så ringa antal mål, att han knappast kunde förvärva den ingående erfarenhet om domstolens verksamhet, som är en förutsättning för att ledamotskapet skall bli av värde för domstolen.

En tänkbar utväg att lösa problemet är att bibehålla den nuvarande ordningen med två arbetstagarrepresentanter men bestämma att den ene skall företräda kroppsarbetarna och den andre tjänstemännen. Härigenom skulle man komma ifrån den nyss angivna olägenheten och även undvika de tekniska svårigheter med anordnandet av ledamöternas tjänstgöring, som i högre eller mindre grad äro förenade med andra system. Mot en sådan lösning talar emellertid framför allt, att tjänstemännen skulle bli starkt överrepresenterade i domstolen, detta såväl med hänsyn till antalet tjänstemän i förhållande till antalet kroppsarbetare som med hänsyn till den ringa förekomsten av mål, som röra tjänstemannaförhållanden. Även om tjänstemännen givetvis i sin egenskap av arbetstagare i princip äro likställda med kroppsarbetarna i de hänseenden, varom nu är fråga, lär man med hänsyn till att kroppsarbetarna utgöra den dominerande delen av arbetstagarna icke kunna bortse från att arbetstagarsidan inom domstolen i övervägande grad bör företrädas av sakkunskap om de bland kroppsarbetarna förefintliga åskådningarna och föreställningarna om avtals- och arbetsförhållanden.

Det skulle kunna ifrågasättas, att tjänstemännens krav på att erhålla inflytande i arbetsdomstolen tillgodoses i den formen, att vid handläggningen av mål, som beröra tjänstemannaförhållanden, deltagar av Kungl. Maj:t på förslag av tjänstemannaorganisationer utsedd expert. Denne skulle då närvara vid domstolens överläggningar men icke deltaga i besluten. Det är dock tvivelaktigt om man med en sådan anordning skulle vinna det önskade resultatet. Redan enligt gällande bestämmelser äger nämligen domstolen att i den mån detta anses erforderligt själv införskaffa utredning; intet hinder lär föreligga att inför domstolen höra person, som äger allmän sakkunskap i avtals- eller föreningsförhållanden, som beröra tjänstemän. Den omständigheten att en dylik sakkunnig i egenskap av expert skulle få närvara vid domstolens överläggningar skulle knappast vara av något särskilt värde för domstolen. Ur tjänstemännens synpunkt skulle den ifrågasatta lösningen, som icke innebär en direkt representation, för övrigt näppeligen kunna anses tillfredsställande.

Härefter har den sakkunnige anfört, att det torde vara om icke omöjligt, så dock synnerligen svårt att finna en i författningstext uttryckt formel för ett system för tjänstemannarepresentation, vilket tillgodosåge de principiella

krav, som borde ställas på ett sådant system, utan att samtidigt medföra avsevärda olägenheter av teknisk eller annan natur. Den framkomliga vägen syntes närmast ligga på det praktiska planet, i det man, med bibehållande i huvudsak av det nuvarande systemet med två partsrepresentanter, i praktiskt hänseende sökte ordna tjänstgöringen så, att tjänstemannarepresentant — ordinarie ledamot eller suppleant — finge deltaga i handläggningen av alla mål rörande tjänstemannaförhållanden, och dessutom erhöle tillräcklig rutin och erfarenhet om domstolens arbete och verksamhet i allmänhet.

Från denna utgångspunkt har den sakkunnige framlagt följande förslag till lösandet av spörsmålet om tjänstemännens representation i arbetsdomstolen.

För närvarande gäller — — — att förslag till ledamöter och suppleanter i arbetsdomstolen, vilka skola företråda arbetstagarna, skall avgivas av landsorganisationen, d. v. s. den ojämförligt största huvudorganisationen på kroppsarbetstagarnas sida. För att tjänstemännen skola kunna bli företrädde i domstolen erfordras en ändring i nämnda bestämmelse. En sådan ändring kan genomföras på olika sätt. Man kan sålunda tänka sig en återgång till äldre regler — representerade av bestämmelserna i 2 § i lagen om försäkringsrådet och 9 § i den allmänna arbetstidslagen — enligt vilka förslagsrätten icke är knuten till viss organisation utan endast begränsad till sammanslutning med ett visst minimiantal medlemmar. En sådan anordning utgår närmast ifrån att bland arbetstagarna finnas åtskilliga sinsemellan någorlunda jämbördiga organisationer. Så var också tidigare förhållandet bland tjänstemännen. Numera har emellertid, såsom i annat sammanhang anförts, i detta avseende skett en betydande förändring, i det att det stora flertalet tjänstemannasammanslutningar förenat sig i en huvudorganisation, tjänstemännens centralorganisation, TCO, omfattande över 200 000 medlemmar. TCO kan för tjänstemännens del sägas motsvara landsorganisationen på kroppsarbetarsidan. Det ligger därför närmast till hands att, såsom här föreslås, vidtaga den ändringen i nuvarande bestämmelser, att TCO jämsides med landsorganisationen får rätt att lämna förslag till arbetstagarrepresentanter i arbetsdomstolen.

Det kan givetvis mot den sålunda föreslagna anordningen invändas, att tjänstemännen icke få någon garanti för att de på något sätt bli representerade i domstolen, då det ju ankommer på Kungl. Maj:tt att utse ledamöter och suppleanter bland de av båda huvudorganisationerna föreslagna personerna. Då emellertid sex representanter — två ordinarie ledamöter och fyra suppleanter — skola förordnas, kan det emellertid rimligen förväntas, att TCO får besätta åtminstone suppleantplats i domstolen. Tänkbart vore naturligtvis, att tjänstemännen tillförsäkrades en sådan rätt genom att till här ifrågasvarande lagrum, 4 § första stycket lagen om arbetsdomstol, fogades en bestämmelse av innebörd, att minst en ledamot eller suppleant å arbetstgarsidan skulle utses efter förslag av TCO. En bestämmelse i sådan riktning synes emellertid ej vara nödvändig.

Det hade måhända varit bättre om förslaget kunnat utformas så, att förslagsrätt skulle tillkomma landsorganisationen och TCO gemensamt. En sådan lösning, som emellertid synes förutsätta att de båda huvudsammanslutningarna ha ett gemensamt organ för upptagande av hithörande spör-

mål, torde för närvarande icke vara genomförbar. Det må emellertid framhållas, att den förordade lydelsen av ifrågavarande bestämmelser givetvis icke lägger hinder i vägen för att landsorganisationen och TCO avlämna gemensamt förslag till ledamöter och suppleanter; ett sådant förfaringssätt synes tvärtom ur flera synpunkter vara önskvärt.

Angående tjänstgöringen inom arbetsdomstolen efter genomförandet av den sålunda föreslagna lagändringen har den sakkunnige anfört, att därest tjänstemännen erhöle en ordinarie ledamotsplats på arbetstagsidan, några mer eller mindre svårlösta problem om ordnandet av representanternas tjänstgöringsförhållanden icke uppstode. Därest emellertid, såsom med hänsyn till bl. a. förekomsten av antalet mål berörande tjänstemannaförhållanden syntes naturligt, av TCO föreslagen person endast komme att besätta suppleantplats, bleve dessa spörsmål aktuella. I denna del har den sakkunnige anfört följande.

Frågan blir till en början, huruvida sådan suppleant får så stor arbetsuppgift, att han kan förvärva nödvändig rutin och erfarenhet som ledamot av domstolen. Av »Arbetsdomstolens domar» för senare år framgår, att det förekommer i ej obetydlig omfattning, att suppleanter inträda i tjänstgöring i stället för ordinarie ledamöter — detta gäller både arbetsgivar- och arbetstagsidan. Även suppleant kan därigenom få en ganska allsidig erfarenhet om domstolens verksamhet, ett förhållande som utan tvivel är till fördel för arbetet inom domstolen. Om tjänstemannarepresentant placeras på suppleantplats, utgör detta sålunda icke utan vidare något hinder för att han skall komma att vinna den erforderliga inblicken i domstolens allmänna verksamhet. Motsatsen skulle givetvis bli fallet, därest en sådan suppleant endast i undantagsfall bleve i tillfälle att tjänstgöra i ordinarie ledamots ställe. Detta skulle kunna bli förhållandet, om tjänstemannarepresentanten placeras långt ned på suppleantförteckningen och strängt vidhålls den principen att suppleanter inkallas i den ordning de äro utsedda. Lagen om arbetsdomstol — liksom motsvarande författningar rörande arbetsrådet och försäkringsrådet — innehålla ej några bestämmelser om den ordning, vari suppleanter skola inkallas, och det synes därför ej föreligga formella hinder för att suppleant, som representerar tjänstemännen, oberoende av den plats han intar bland suppleanterna, beredes tillfälle att tjänstgöra i erforderlig omfattning. Önskvärt torde emellertid vara att sådan suppleant placeras i första eller andra rummet bland suppleanterna. Det föreslagna förfarandet innebär visserligen, att tjänstemannarepresentant skulle deltaga i handläggningen av mål, som beröra kroppsarbete. Häremot synas knappast några vägande invändningar kunna resas, då tjänstemannarepresentanten förutsättes ha sådan allmän insikt i avtalsförhållanden och relationerna i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare, som är av värde för domstolen, samt i åtskilliga mål förekomma tvister av allmän karaktär, som även ha intresse för tjänstemännens avtalsregleringar.

Om tjänstemannarepresentant, såsom kan anses rimligt, placeras på första eller andra suppleantplats, lär med de under senare år rådande tjänstgöringsförhållandena bland ledamöterna, en sådan suppleant utan vidare erhålla tillräcklig erfarenhet om domstolens verksamhet. Därest härutinnan ändrade förhållanden skulle inträda, synes det, utan att någon särskild be-

stämmelse härom är erforderlig, kunna överlämnas åt domstolens ordförande att i samband med representanter för kroppsarbetar- och tjänstemannasidorna inom domstolen bestämma i vilka mål tjänstemannarepresentant skall för vinnande av sådan erfarenhet inträda i tjänstgöring. Den föreslagna anordningen, som eventuellt icke behöver tillgripas, är givetvis icke en idealisk lösning. Den innebär att åt domstolens ordförande överlämnas en ömtålig och i och för sig icke önskvärd uppgift. Ett friktionsfritt genomförande av anordningen vilar dessutom på ett förtroendefullt samarbete mellan de två stora huvudgrupperna på arbetstagens sida. De senare årens erfarenhet synes emellertid ge vid handen, att ett sådant samarbete är att förvänta.

Frågan blir därefter hur tjänstgöringen för tjänstemannarepresentanten — förutsatt att han är suppleant — skall ordnas i sådana mål, som direkt beröra tjänstemän. Här möter den svårigheten, att man med hänsyn till den ringa förekomsten av dylika mål måste räkna med den sannolikheten, att ordinarie ledamot i regel ej är på grund av förfall förhindrad att närvara. Det blir således erforderligt att införa den ordningen, att i nu avsedda mål tjänstemannarepresentant skall inkallas i stället för ordinarie ledamot. För att möjliggöra ett sådant förfarande torde icke vara nödvändigt att införa en bestämmelse härom i lagen om arbetsdomstol, ehuru väl en sådan åtgärd kan ifrågasättas. I sådant hänseende må åberopas det tidigare omnämnda förfarandet i arbetsrådet vid behandling av sådana ärenden inom lantarbetslagens område, som beröra trädgårdsnäringen. I dylika ärenden inkallas suppleant, som är särskilt förtrogen med förhållandena inom sistnämnda näringsområde, även om ordinarie ledamot ej har förfall. Erinras må vidare om att enligt arbetsdomstolens praxis i vissa fall inkallas suppleant, även om ordinarie ledamot icke är lagligen förhindrad att närvara, nämligen i mål berörande fackorganisation, till vilken den senare är direkt knuten. Denna praxis i negativ riktning, nämligen underlåtenhet att i vissa mål inkalla ledamot, synes böra kunna fullföljas i positiv riktning genom att i vissa mål tillkalla särskild suppleant.

Det torde ligga närmast till hands, att arbetsdomstolens ordförande bestämmer i vilka mål tjänstemannarepresentant skall inkallas som ledamot. Det skall icke förnekas, att i vissa fall svårigheter kunna uppstå att avgöra, huruvida visst mål angår tjänstemannaförhållanden, detta framför allt beroende på att begreppet tjänsteman, såsom förut angivits, är något svävande till sin innebörd. De nämnda svårigheterna kunna emellertid icke anses vara allt för stora och icke avsevärt överstiga dem, som stundom uppstå i arbetsrådet, då det gäller att avgöra om ett ärende berör trädgårdsnäringen eller jordbruket i övrigt. Tänkbart är att det kan visa sig lämpligt, att arbetsdomstolens ordförande i tveksamma gränsfall samråder med en representant för vardera kroppsarbetar- och tjänstemannasidorna. Det må för övrigt anföras, att om det vid handläggningen av dylikt tveksamt mål skulle visa sig att det ej varit nödvändigt att inkalla tjänstemannarepresentant eller att tvärtom sådan lämpligen bort närvara, detta förhållande lär sakna betydelse för domstolens verksamhet, då det förutsattes, att representanterna för såväl kroppsarbetarna som tjänstemännen äro väl insatta i de allmänna förhållandena på hithörande område.

De angivna svårigheterna och den omständigheten att i vissa mål på förhand skulle bestämmas att viss representant skall deltaga i handläggningen

ingåve visserligen enligt den sakkunniges mening betänkligheter mot den föreslagna anordningen, men dessa betänkligheter syntes icke böra tillmätas sådan vikt, att de hindrade ett genomförande av förslaget.

Vad härefter angår *arbetsrådet* har den sakkunnige förklarat, att det föreslagna systemet för ordnande av tjänstemannarepresentationen i arbetsdomstolen utan svårighet kunde tillämpas även i arbetsrådet. För systemets genomförande erfordrades ändringar i de olika arbetstidslagarna och butikstängningslagen, innebärande att förslag till ledamöter och suppleanter för tjänstgöring vid handläggning av ärenden enligt nämnda lagar finge avgivas av landsorganisationen och TCO. För den allmänna arbetstidslagens del vore en sådan lagändring endast av formell natur, enär TCO såsom tidigare angivits redan enligt gällande bestämmelser vore berättigad att avlämna förslag. Tjänstemannarepresentanternas tjänstgöring i arbetsrådet — det förutsattes härvid att TCO liksom i arbetsdomstolen erhöle suppleantplatser — kunde ordnas på det sättet, att tjänstemannarepresentant inkallades för tjänstgöring i sådana ärenden, som berörde tjänstemannaförhållanden. Den föreslagna anordningen innebure sålunda i praktiken allenast en utvidgning av det hittills tillämpade systemet att i sådana ärenden inom lantarbetstidslagens område, som angå trädgårdsnäringen, såsom ledamöter tillkalla för denna näring särskilt utsedda suppleanter. Det syntes böra ankomma på arbetsrådets ordförande att på förhand bestämma i vilka ärenden tjänstemannarepresentant skulle inkallas som ledamot. Skulle det under handläggningen av ett ärende — på grund av förebragt utredning eller eljest — visa sig att tjänstemannarepresentant lämpligen bort närvara, torde arbetsrådet i regel utan olägenhet kunna bordlägga ärendet för inkallandet av dylik representant.

Beträffande *försäkringsrådet* har den sakkunnige anført, att det av honom förordade systemet för ordnandet av tjänstemannarepresentationen i arbetsdomstolen visserligen i princip vore tillämpligt även på försäkringsrådet. De med systemet förenade praktiska olägenheterna vore emellertid här mera framträdande. Att genomföra den anordningen att tjänstemannarepresentant, utsedd till suppleant, skulle deltaga i handläggningen av samtliga mål eller ärenden, som röra tjänstemän, stötte nämligen för försäkringsrådets del på avsevärda svårigheter. Vid varje sanmanträde inom försäkringsrådet handlades ett betydande antal mål eller ärenden, i genomsnitt över 150. Av dessa vore det endast ett försvinnande fåtal, som berörde tjänstemannaförhållanden; ofta kanske icke något mål eller ärende alls. En tillämpning av det för arbetsdomstolen förordade systemet skulle då medföra, att tjänstemannarepresentanten skulle inträda i tjänstgöring allenast en kort stund vid handläggningen av just ärenden av nyssnämnda karaktär, under det att den ordinarie ledamoten skulle närvara vid behandlingen av det stora flertalet mål eller ärenden. Tjänstemannarepresentanten skulle emellertid härigenom

få deltaga i ett så ringa antal mål och ärenden, att han svårigen kunde erhålla den nödvändiga erfarenheten om rådets verksamhet. En sådan anordning, innebärande att vid ett och samma sammanträde både ordinarie ledamot och suppleant vore närvarande, tedde sig vidare främmande för försäkringsrådets arbetssätt. Å andra sidan syntes det knappast rimligt att tilllämpa det motsatta förfaringssättet, nämligen att tjänstemannarepresentanten endast därför att kanske ett eller ett par mål eller ärenden rörde tjänstemannaförhållanden förekomme, skulle, med undanskjutande av ordinarie ledamot, deltaga i samtliga vid ett sammanträde handlagda mål eller ärenden. Åtminstone teoretiskt tänkbart vore att mål eller ärenden av här avsedd natur så att säga samlades ihop och icke företoges till avgörande, förrän de nått ett antal, som vore tillräckligt för en normal föredragning, därvid tjänstemannarepresentant företrädde arbetstagarsidan. En dylik anordning skulle emellertid medföra den ur parts eller sökandes synpunkt betydande olägenheten att målets eller ärendets avgörande ofta skulle bli avsevärt fördröjt.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har den sakkunnige funnit det för försäkringsrådets del knappast kunna komma i fråga annat än att bibehålla det nuvarande systemet för representanternas tjänstgöring, nämligen att de ordinarie ledamöterna deltaga i handläggningen av alla mål och ärenden, oberoende av dessas natur, och att suppleant inträder i tjänstgöring endast i den mån ordinarie ledamot är förhindrad att närvara. På grund härav och då behovet av att införa särskild tjänstemannarepresentation i försäkringsrådet, såsom tidigare angivits, vore föga framträdande samt gällande bestämmelser medgäve tjänstemannaorganisationer rätt att avgiva förslag till partsrepresentanter, kunde det onekligen ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl förelåge att vidtaga den rent formella ändringen i dessa bestämmelser att förslag till ledamöter och suppleanter må avgivas av landsorganisationen och TCO. Att förslag härom likväl framlades berodde uteslutande på att det syntes lämpligt att i samband med en revision av motsvarande bestämmelser för arbetsdomstolen och arbetsrådet genomföra en enhetlig reglering av hithörande bestämmelser även för det med likartade sociala uppgifter sysselsatta och i viss mån på likartat sätt organiserade försäkringsrådet.

Den sakkunnige har slutligen anförts, att i lagen om försäkringsrådet syntes, därest den föreslagna lagändringen komme till stånd, lämpligen böra vidtagas ytterligare en ändring. Andra stycket av 2 § i nämnda lag innehåller bestämmelser om att förslag till representanter må avgivas av det eller de landsting, som Kungl. Maj:t bestämmer, ävensom av korporation eller förening, vilken Kungl. Maj:t efter därom av försäkringsrådet gjord framställning tillerkänt sådan rätt. Då dessa bestämmelser, som sakna motsvarighet i lagen om arbetsdomstol, arbetstidslagarna eller butikstängningslagen, hittills icke torde ha tillämpats och då något behov av ett bibehållande av desamma icke syntes utredningsmannen föreligga, har han föreslagit att

bestämmelserna upphävas. Såsom en konsekvens härav borde även fjärde stycket i nämnda paragraf utgå.

Yttrandena.

Den sakkunniges förslag har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *socialstyrelsen*, *svenska arbetsgivareföreningen* och *tjänstemännens centralorganisation* ävensom av *riksförsäkringsanstalten*.

I fråga om arbetsdomstolens sammansättning har *arbetsdomstolens ordförande* ifrågasatt, huruvida förslaget för närvarande borde genomföras; för den händelse så ansåges böra ske kunde emellertid förslaget i stort sett godtagas. Däremot har *landsorganisationen i Sverige* funnit sig icke kunna tillstyrka den sakkunniges förslag i denna del utan förordat en lösning av frågan om tjänstemännens representation i arbetsdomstolen efter andra linjer. Beträffande arbetsrådet och försäkringsrådet har *landsorganisationen* däremot ej velat motsätta sig förslagets genomförande. *Arbetsrådet* har tillstyrkt förslaget såvitt angår rådets verksamhetsområde, och *de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening* har lämnat förslaget, i vad det berör försäkringsrådet, utan erinran. *Försäkringsrådet* har däremot förklarat att anledning saknades att genomföra förslaget, såvitt detsamma berör försäkringsrådet.

Frågan om beredande av representation för tjänstemännen i *arbetsdomstolen* har tilldragit sig största intresset i yttrandena. Rörande behovet av en sådan representation har gjorts åtskilliga uttalanden.

Tjänstemännens centralorganisation har i sitt yttrande anfört, att arbetsdomstolens domar ofta vore av mycket stor principiell betydelse för utformningen av rättspraxis på arbetsrättens område. Under den tid arbetsdomstolen varit i verksamhet hade antalet tjänstemannamål visserligen varit förhållandevis ringa, men antalet sådana mål torde otvivelaktigt komma att öka avsevärt, allteftersom kollektivavtalssystemet genomfördes även för större tjänstemannagrupper. Nyligen hade exempelvis avtal ingåtts av svenska bankmannaförbundet om reglering av löne- och anställningsvillkoren för affärsbankernas anställda. Att tjänstemännen för närvarande icke vore representerade i arbetsdomstolen kunde även i någon mån ha medverkat till att tjänstemannaorganisationerna mindre gärna droge en tvist inför arbetsdomstolen.

Socialstyrelsen har på denna punkt anfört följande.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) omsluter över 200 000 medlemmar och företräder alltså en betydande del av de organiserade löntagarna i landet. Åtskilliga av de till TCO anslutna organisationerna representera anställda i statlig eller kommunal tjänst av sådan art, att kollektivavtal för deras vidkommande icke kan ifrågakomma. Även en del andra hithörande organisationer ha hittills icke alls inriktat sig på kollektivavtalsmässig regle-

ring av medlemmarnas anställnings- och lönevillkor eller, där så skett, ganska ofta begränsat de kollektiva uppgörelserna till att avse endast de viktigare allmänna anställningsvillkoren, medan lönefrågorna m. m. lämnats öppna för reglering i de individuella anställningsavtalen. Över huvud taget är endast en mindre del av de till TCO anslutna tjänstemännen bundna av fullständiga kollektivavtal. Antalet tvister, som dragits inför arbetsdomstolen och i vilka en tjänstemannaorganisation varit part, har också såsom erfarenheten visat hittills varit obetydligt. Något mera påtagligt behov av representation för tjänstemannarörelsen i arbetsdomstolen har således i praktiken knappast hittills framträtt. Emellertid får man beakta, att kollektivavtalet visar en tydlig tendens att vinna ökad utbredning även bland tjänstemännen, varför det kan förväntas att ett sådant behov allmera gör sig gällande. Härtill kommer, att TCO numera framstår jämte landsorganisationen såsom företrädare av de organiserade löntagarnas intressen överhuvud. Med hänsyn härtill anser sig styrelsen böra förordna den sakkunniges förslag, att TCO beredes representation i arbetsdomstolen.

Landsorganisationen i Sverige har, under återopande av den av den sakkunnige återopade statistiken, anfört, att denna vore belysande för att hela spørsmålet vore av mycket blygsam praktisk storleksordning. Att frågan kommit att få en relativt framskjuten plats i den offentliga diskussionen berodde tydligen — förutom på politiska skäl — på den starka betoning som givits den principiella motiveringen. Denna vore i och för sig oantastlig och betänkligheterna vore helt av praktisk natur. Landsorganisationen ville icke bestrida, att tjänstemännen företrädde en låt vara relativt obestämd miljö, där det mötte problem och frågeställningar av annan natur än inom kroppsarbetarnas skikt, men denna synpunkt borde icke överbetonas. Det funnes ingen anledning antaga att i det fåtal tjänstemannamål arbetsdomstolen hittills haft att handlägga utgången skulle ha påverkats av om tjänstemännen varit representerade på arbetstagersidan. Under sådana förhållanden vore det också välbetänkt att icke heller för starkt framhäva de hänsyn till domstolens auktoritet som — vid sidan av behovet av specialkunskap — av den sakkunnige återopats för en ändrad representation. Landsorganisationen ville emellertid, trots vad sålunda andragits, icke motsätta sig att tjänstemännens krav på representation i arbetsdomstolen tillmötesginges, men representationen borde icke sträcka sig längre än som svarade mot dess syfte.

Arbetsdomstolens ordförande har som sin uppfattning uttalat, att tjänstemännens anspråk på representation i arbetsdomstolen finge anses vara värt beaktande men å andra sidan icke kunde betraktas såsom alldeles särskilt starkt grundat. Till stöd för detta uttalande har i yttrandet anförts följande.

Såsom jag redan anfört i yttrande till andra lagutskottet vid 1938 års riksdag måste tjänstemännen anses både socialt och i fråga om arbetsförhållandena representera en annan miljö än kroppsarbetarna. Men tjänstemännen utgöra otvivelaktigt en vida mera heterogen grupp än kroppsarbetarna, och det synes på goda grunder kunna göras gällande, att tjänste-

männen icke på samma sätt som kroppsarbetarna företräda en enhetlig rättsåskådning. Samtidigt lära tjänstemännen vid jämförelse med kroppsarbetarna arbeta under förhållanden, som genomsnittligt äro avsevärt mindre tekniskt invecklade, något som också torde taga sig uttryck i kollektivavtalen. Man måste också komma ihåg, att antalet mål om tjänstemannaförhållanden vid arbetsdomstolen hitintills varit utomordentligt lågt, endast några stycken varje år. En representation i arbetsdomstolen ter sig därför mindre motiverad, när det gäller tjänstemännen än när fråga var endast om kroppsarbetare. Då emellertid tvister om tjänstemännens avtal under alla omständigheter skola avgöras av arbetsdomstolen, måste det otvivelaktigt från tjänstemännens synpunkt framstå såsom ett ganska oegentligt förhållande, att de representanter för arbetstagarna, som skola vara med om avgörandet, äro utsedda såsom företrädare för en helt annan grupp av arbetstagare. Jag måste dock fästa uppmärksamheten vid att icke varje arbetstagargrupp rimligen kan göra anspråk på egen representation i domstolen, även om i och för sig vissa skälighetshänsyn tala därför. Det finns arbetstagargrupper utanför LO, som vid jämförelse med tjänstemännen skulle kunna åberopa lika starka eller till och med starkare materiella skäl för en dylik representation, men för vilka en sådan likväl är utesluten redan på grund av medlemmarnas relativt ringa antal. Det blir sålunda till slut tjänstemännens stora antal, som utgör deras bästa argument.

Fortsättningsvis har emellertid i yttrandet anförts, att de betänkligheter arbetsdomstolens ordförande alltid hyst mot en representation för tjänstemännen i domstolen främst haft sin grund i en fruktan, att därigenom skulle komma att i arbetsdomstolen införas ett främmande element, som det skulle vara svårt att sammansmälta med domstolen i övrigt. Med hänsyn speciellt till att tjänstemannamålen antal för närvarande vore så obetydligt ifrågasattes fördenskull huruvida icke hela saken skulle kunna få vila till dess den genom ett väsentligt ökat antal mål finge något större verklig aktualitet. Att tjänstemannaorganisationerna skulle draga sig för att hänskjuta sina tvister till arbetsdomstolen så länge de vore orepresenterade där syntes svårigen kunna vara riktigt, men skulle så vara fallet, torde anledning icke finnas att taga någon hänsyn till en sådan inställning.

Beträffande den sakkunniges förslag till lösning av frågan om tjänstemännens representation i arbetsdomstolen har *svenska arbetsgivareföreningen* uttalat, att den sakkunnige funnit en god lösning av de praktiska problem, som här förelåge, varför förslaget tillstyrktes. *Arbetsdomstolens ordförande* har förklarar, att om frågan ansåges böra lösas nu, förslaget i och för sig måste betraktas såsom en vida bättre lösning än någon annan, som hittills framförts i diskussionen. Den springande punkten i förslaget vore att man genom detsamma undveke en specialrepresentation enkom för tjänstemännen. Därest tjänstemannarepresentanterna skulle inträda endast i mål om tjänstemannaförhållanden, komme de att stå utanför domstolens verksamhet i stort, sakna den nödvändiga allsidiga kontakten med domstolens övriga ledamöter och icke kunna tillgodogöra sig domstolens samlade erfarenhet. Följden skulle lätteligen bliva att

de betraktade sig såsom företrädare för ett specialintresse, som med all makt måste hävdas, och de skulle på så sätt aldrig växa in i sin ställning som domare. Dessa betänkligheter förefölle alldeles särskilt grundade så länge tjänstemannamålen antal vore så obetydligt som för närvarande.

I yttrandet har vidare i nu förevarande spörsmål anförts följande principiella synpunkter.

Omgärdandet av domarnes opartiskhet och självständighet utgör i en rättsstat som Sverige en angelägenhet av högsta vikt. Från denna synpunkt är det naturligen i och för sig ganska anmärkningsvärt, att lagstiftningen om arbetsdomstol utformats på det sättet, att såsom domare med individuell rösträtt skola där sitta representanter för de i motsatsställning till varandra stående lägren, arbetsgivare och arbetstagare, eftersom det är just tvister mellan parter inom dessa olika läger, som skola avgöras av domstolen. Att denna anordning vidtagits har emellertid ansetts icke blott lämpligt utan oundgängligen nödvändigt. Det har nämligen gällt att såsom ledamöter i domstolen insätta företrädare för den sakkunskap och de olika rättsåskådningar, som de båda motsatta lägren representera, varigenom också förtroendet för domstolen kunde beräknas bliva stärkt inom dessa läger. Men om en sådan anordning vidtogs, var det mycket viktigt, att detta representantskap hölls så att säga på det allmänna planet. Man ville att företrädarna för de stridande lägren, så långt möjligt var, skulle växa sig in i sin ställning som domare och icke känna sig som förespråkare för specialintressen. Det måste undvikas, att arbetsdomstolen skulle komma att likna den typ av skiljenämnd — ingalunda okänd i tvister på arbetsmarknaden — där de av parterna utsedda representanterna helt uppträda såsom advokater. Med hänsyn härtill avvisades också synnerligen bestämt tanken på att bisittarna skulle växla efter målens beskaffenhet, ty då skulle varje bisittare dels erhålla för liten erfarenhet för att över huvud kunna växa sig in i sin allvarliga uppgift och dels lätteligen missförstå sin ställning och uppträda såsom ren intresserepresentant.

Den ordning för arbetsdomstolens sammansättning, som sålunda valdes, har onekligen visat sig lycklig. Naturligen lägga arbetsgivar- och arbetarrepresentanterna i domstolen icke alltid samma synpunkter på avgörandena som en yrkesdomare skulle göra, och naturligen kan man ibland på den ena eller andra sidan spåra en viss svårighet att förstå motsidans inställning, även när den otvivelaktigt är berättigad. Det var ju emellertid just avsikten, att sådana, i olika rättsåskådningar bottnande meningsskiljaktigheter skulle göra sig gällande. Och inom ramen för denna naturliga motsättning visas en vilja till objektivitet och en självständighet, som säkerligen överträffar de förhoppningar lagstiftaren på sin tid hyste. Arbetsdomstolen har otvivelaktigt blivit en sammansvetsad institution, som i stort sett talar ett gemensamt språk; i mera än två tredjedelar av samtliga fall är domstolen enhällig. Dessa omdömen gälla även ersättarna. De ordinarie ledamöterna äro på grund av sina arbetstyngda befattningar i stor utsträckning nödsakade att anmäla förhinder, varvid ersättare inkallas. Ersättarna erhålla därigenom i allmänhet den erforderliga vanan och erfarenheten. Särskilt gäller detta om ersättare på första och andra plats.

Tjänstemännens centralorganisation har förklarat sig kunna godtaga den sakkunniges förslag. Självklart vore att man från tjänstemännens sida icke

kunde göra anspråk på en lika stor representation som arbetargrupperna. TCO skulle emellertid trots vad utredningsmannen anfört gärna se att man toge under övervägande en utvidgning av lekmannainflytandet i arbetsdomstolen till tre representanter på vardera sidan, därvid tjänstemännen erhöle en representant å arbetstagarsidan. Om detta icke ansåges lämpligt och tjänstemännen vidare icke kunde göra anspråk på en av de två ordinarie ledamotsplatserna för arbetstagargruppen, återstode att lösa frågan hur ersättare, som representerade tjänstemännen, skulle inträda i tjänstgöring.

I sistnämnda hänseende har centralorganisationen anfört följande.

Det förslag som utredningsmannen framlagt om att tjänstemannarepresentanterna, vilka förutsättas vara ersättare, skulle likställas med arbetarrepresentanternas ersättare samt därjämte alltid inkallas vid handläggning av tjänstemannamål, synes TCO fullt godtagbart. Huvudsaken är helt naturligt, att tjänstemannarepresentanterna få möjlighet att inträda i sådana mål, där en tjänstemannaorganisation eller medlem i sådan organisation är part. Utredningsmannen har emellertid ansett, att det icke skulle vara tillräckligt, att tjänstemannarepresentanterna endast inträdde i dessa mål, då de för närvarande utgöra ett förhållandevis litet antal av det sammanlagda antalet mål vid domstolen. Tjänstemannarepresentanterna skulle nämligen därigenom icke förvärva den erforderliga rulin som kräves och icke erhålla tillräcklig kännedom om arbetsdomstolens praxis och arbetssätt. Förslaget innebär sålunda, att tjänstemannarepresentanterna skulle kunna inträda på samma sätt som övriga ersättare för arbetstagarsidan. Att tjänstemannarepresentanterna därvid i en del fall komme att döma i mål, som röra arbetarorganisationerna, kan ur vissa synpunkter synas mindre lämpligt, men då man kan förutsätta, att de personer, som från tjänstemannaorganisationernas sida komma att föreslås, besitta en allmän insikt i avtalsförhållanden och relationerna mellan arbetsmarknadens parter, kan TCO icke finna någon fara i detta arrangemang. TCO tillmäter de synpunkter utredningsmannen här anfört stor betydelse. Kravet på tjänstemännens representation i arbetsdomstolen motiveras till en del med att domstolens utslag därigenom få större auktoritet. För att så skall bli fallet bör tjänstemannarepresentanterna om möjligt vara fullt jämställda med arbetarrepresentanterna. En tjänstemannarepresentant som endast har att inträda i vissa speciella mål tillför knappast domstolen samma auktoritet som en ledamot, som har möjlighet att mera kontinuerligt följa domstolens arbete.

Socialstyrelsen, som jämväl biträtt den sakkunniges förslag, har ansett att om man föreskrev att tjänstemannarepresentant skulle inträda i domstolen vid handläggningen av tjänstemannamål, konsekvensen syntes bjuda, att sådan representant icke skulle inkallas i mål, i vilka som arbetarpart deltog till landsorganisationen ansluten förening av kroppsarbetare. Av skäl som den sakkunnige anfört, nämligen att denne ersättare på grund av tjänstemannamålets fåtalighet i så fall skulle förvärva alltför liten erfarenhet om arbetsdomstolens verksamhet syntes en sådan konsekvens dock knappast kunna dragas. Av praktiska skäl torde det i stället lämpligen kunna ordnas så, att tjänstemannarepresentant, som kallades till sammanträde i anledning

av ett till sammanträdet utsatt tjänstemannamål, finge tjänstgöra även vid övriga till samma dag utsatta mål.

I motsats till de nu nämnda remissinstanserna har *landsorganisationen i Sverige*, såsom tidigare nämnts, förordat en lösning av frågan efter andra linjer än den sakkunnige föreslagit. Landsorganisationen har därvid inledningsvis erinrat, att landsorganisationen i sitt uttalande över 1938 års motioner i ämnet framhållit, att det för en enhetlig rättspraxis vore av betydelse med största möjliga kontinuitet i arbetsdomstolens sammansättning. En ändring borde därför komma i fråga endast om den kunde anses behövlig.

Under åberopande av i det föregående angivna skäl har landsorganisationen vidare anført, att då tjänstemannarepresentationen icke borde sträcka sig längre än som svarade mot dess syfte den lämpligen syntes böra ordnas på det sätt, att — med utökning av antalet ersättare på arbetstagsidan från fyra till sex — TCO erhöle rätt att föreslå tvenne ersättare, av vilka en i stället för en av de på landsorganisationens förslag utsedda representanterna inkallades till tjänstgöring i mål, vari tjänstemannaorganisation (utanför landsorganisationen) eller medlem av sådan vore part. Antalet ersättare torde böra sättas till två med hänsyn till eventuellt inträffande tjänstgöringshinder för representant, som vore styrelseledamot eller funktionär i av målet berörd organisation. Däremot kunde landsorganisationen icke tillstyrka, att av TCO föreslagen ersättare skulle deltaga även i handläggningen av mål, som berörde kroppsarbetare.

I sistnämnda hänseende har landsorganisationen anført följande.

En dylik anordning är icke motiverad från synpunkten av de intressen, som varit bestämmande för representationskravet. För densamma skulle endast kunna anföras att TCO-representanten eljest blott mera sporadiskt finge tillfälle att tjänstgöra inom domstolen och därför ej kunde förvärva en lika stor förtrogenhet med domstolens allmänna praxis som om han fungerade i samma utsträckning som övriga ersättare. Detta är givetvis i och för sig riktigt, men rutinsynpunkten är här enligt landsorganisationens mening icke avgörande. Representanten skulle tydligen komma att väljas ur kretsen av i avtalsfrågors handläggning tränade organisationsfunktionärer med den insikt också i rättspraxis i kollektivavtalsmål och övriga arbetsdomstolsmål, som han därigenom förvärvat. Det väsentliga är att han verkligen besitter och tillför domstolen den erforderliga specialkunskapen i tjänstemannafrågor.

Gentemot invändningen, att domstolen icke borde ha speciell sammansättning i mål rörande en fristående tjänstemannaorganisation men vanlig sammansättning i mål rörande en till landsorganisationen ansluten dylik organisation, enär särskilda tjänstemannaledamöter vore motiverade uteslutande med hänsyn till deras större sakkunskap i tjänstemannamål och därför borde tjänstgöra i alla mål av likartat slag, har landsorganisationen anført, att dessa nackdelar av representationens anknytning till parternas organisationsförhållanden icke borde tilläggas alltför stor vikt i betraktande

av att arbetsdomstolens befattning med tvister rörande tjänstemän regelmässigt avsåge tjänstemän inom det enskilda näringslivet, vilka bortsett från gränfall icke organiserades inom landsorganisationen.

I fråga om tjänstgöringsförhållandenas ordnande vid ett genomförande av den sakkunniges förslag beträffande förslagsrätten har *arbetsdomstolens ordförande* — i anledning därav att den sakkunnige ifrågasatt ett diskretionärt inkallelseförfarande från ordförandens sida — anfört följande.

Det kan icke anses lämpligt att i en domstol överlämna åt ordföranden att bestämma vilka ledamöter som skola sitta med i ett särskilt mål, varigenom han skulle kunna tänkas ha möjlighet att inverka på utgången, och alldeles särskilt måste det vara uteslutet att ordföranden föreskriver, att ordinarie ledamot skall avträda för att ersättas av viss suppleant. Då den sakkunnige i detta sammanhang åberopar sig på en praxis i arbetsdomstolen, som skulle utvisa ett dylikt diskretionärt förfaringsätt av ordföranden, torde detta bero på ett missförstånd. Ledamöterna inom arbetsdomstolen ha med föredömlig takt alltid förklarat sig ovilliga att tjänstgöra, när de till part eller till saken stå i ett sådant förhållande, som innefattar antingen lagligt eller ock s. k. diskretionärt jäv, och när sådan önskan anmäles, tillkallas alltid ersättare. Denna inställning är helt oberoende av stadgandet i 10 § tredje stycket av lagen om arbetsdomstol, vilket stadgande jag i ett nyligen avgivet förslag till lag om ändring i nämnda lag hemställt skola uteslutas såsom både olämpligt och aldrig utnyttjat.

Den önskade tjänstgöringsordningen torde alltså böra åstadkommas genom bindande föreskrifter. Sådana skulle naturligen kunna givas i en instruktion, om dylik förekomme, men då en särskild instruktion för arbetsdomstolen ansetts onödig, lära föreskrifterna böra givas i lagen. Jag vill emellertid betona, att någon föreskrift icke torde erfordras rörande ersättares tjänstgöring i vanliga mål, såframt han erhåller en första eller en andra suppleantplats, ty i sådant fall kommer han enligt vad erfarenheten visar att få vara med om så många mål, att det är fullt tillräckligt för att giva honom den nödvändiga allmänna erfarenheten. Då jag förutsätter, att sämre placering icke kommer att givas, kanske det är onödigt att giva en uttrycklig bestämmelse, som garanterar en tjänstemannaersättare tillräcklig erfarenhet om vanliga mål. Däremot erfordras under alla omständigheter en föreskrift, som sätter ersättare i ordinarie ledamots ställe vid handläggning av tjänstemannamål. Härför fordras även en definition på dylika mål, vilket lämpligast torde ske genom en hänvisning till partsställningen. Ett stadgande i ämnet torde då kunna erhålla ungefär det innehållet, att en ledamot eller ersättare, som utsetts inom det av TCO avgivna förslaget, skall, såvitt det är möjligt, alltid tjänstgöra i mål, däri på endera sidan såsom part står någon till TCO ansluten förening eller ock annan tjänstemannaförening, som ej är ansluten till LO. Därigenom skulle mål, som beröra tjänstemannaorganisationer — inbegripet statliga eller kommunala sådana — vilka äro anslutna varken till TCO eller LO, komma att handläggas och avgöras med biträde av tjänstemannarepresentant.

Även *socialstyrelsen* har funnit påkallat, att uttrycklig författningsbestämelse meddelas om att ersättare, som utsetts efter förslag av TCO, skulle

inträda i domstolen vid handläggning av tjänstemannamål. I frågan om vad som skulle förstås med tjänstemannamål torde man enligt styrelsens mening få utgå från de existerande organisationsförhållandena och till tjänstemannamål räkna sådana, i vilka ena parten utgjordes av en till TCO ansluten förening eller annan utanför landsorganisationen stående förening, som till väsentlig del bestode av tjänstemän.

Tjänstemännens centralorganisation har i här förevarande avseende anfört följande.

Enligt utredningsmannens förslag bör det ankomma på arbetsdomstolens ordförande att fastställa, vilka mål som äro att betrakta som tjänstemannamål. Vissa svårigheter torde uppkomma när det gäller att avgöra, när dylika mål skola anses föreligga. Självklart är att tjänstemannarepresentant bör inträda i alla mål, där en TCO-organisation eller medlem i sådan organisation är part. Å andra sidan bör ett mål, där ett förbund, anslutet till LO eller medlem i sådant förbund är part, icke föranleda att en tjänstemannarepresentant inkallas, även om den eller de personer målet gäller närmast skulle kunna betecknas såsom tjänstemän enligt konventionella begrepp. Det bör emellertid samtidigt observeras, att vissa organisationer icke äro anslutna till vare sig LO eller TCO. I sådant fall bör tjänstemannarepresentanten inkallas, om medlemmarna i organisationen ur principiell synpunkt ha anknytning till TCO:s rekryteringsområde. Självfallet kunna vissa tveksamma fall härvid uppkomma, men därvid må det ankomma på arbetsdomstolens ordförande att avgöra frågan med hänsyn till föreliggande omständigheter. Bland annat dessa svårigheter bidraga till att TCO anser det önskvärt att man allvarligt prövar frågan om tre + tre partsrepresentanter i domstolen. En särskild tjänstemannarepresentant skulle säkerligen bland tjänstemannagrupperna avsevärt öka domstolens auktoritet.

I fråga om förslagsrättens utformning har *socialstyrelsen* uttalat, att den av den sakkunnige antydda möjligheten att landsorganisationen och tjänstemännens centralorganisation enade sig om ett gemensamt förslag till representation å arbetstagersidan måhända kunde bli föremål för närmare undersökning av dessa båda organisationer. *Tjänstemännens centralorganisation* har ifrågasatt om icke landsorganisationen och centralorganisationen borde träffa en överenskommelse om lämplig fördelning av representationen. Centralorganisationen vore för sin del beredd att genom överläggningar med landsorganisationen verka för en sådan anordning. *Arbetsdomstolens ordförande* har anmärkt, att då TCO aldrig kunde förutsättas erhålla annat än en högst begränsad representation, det kunde ifrågasättas huruvida denna organisations förslag borde äga lika stor omfattning som för närvarande i 4 § lagen om arbetsdomstol vore stadgad beträffande ledamotsförslags innehåll. Det kunde också tänkas att man borde göra landsorganisationens förslag mindre omfattande än i nämnda stadgande angäves, när platserna dock skulle delas med TCO.

Arbetsdomstolens ordförande har vidare i anslutning till ett uttalande av den sakkunnige tillstyrkt, att i lagen intages uttrycklig bestämmelse om viss

minimirepresentation för tjänstemännen, exempelvis att inom TCO:s förslag skulle utses åtminstone en ersättare.

Vad härefter angår frågan om tjänstemannarepresentation i *arbetsrådet* och *försäkringsrådet* har den sakkunniges förslag endast för-
anlett några få särskilda uttalanden i yttrandena. *Arbetsrådet* har, såsom tidigare nämnts, lämnat förslaget i fråga om arbetsrådet utan erinran. *Tjänstemännens centralorganisation* har i denna del anfört följande.

Vad gäller frågan om representation för tjänstemännen i arbetsrådet synes det TCO, som samma skäl skulle tala för att en ändring här verkställes, som när det gäller arbetsdomstolen. Det bör även framhållas, att det förslag utredningsmannen framlagt knappast kan möta några principiella betänkligheter, då de frågor, som arbetsrådet har att avgöra, i regel torde vara av mindre intressebetonad och principiell karaktär. Samtidigt är det dock önskvärt för tjänstemännen att genom en representant i domstolen få möjligheter att följa arbetstidslagstiftningens utveckling och tillföra rådet de speciella erfarenheter, som kunna förefinnas på tjänstemannahåll. Tjänstemannaorganisationerna ha även trots att icke annat än mindre grupper av deras medlemmar direkt beröras av arbetstidslagstiftningen, ett stort intresse av att följa denna lagstiftningsutveckling, då arbetsvillkoren för tjänstemännen otvivelaktigt influeras härav.

I detta sammanhang bör även observeras, att 1938 års arbetarskyddskommitté framlagt ett förslag rörande lagen om skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete m. m., varvid förutsattes, att arbetsrådet blir tillsynsmyndighet i frågor, som röra efterlevnaden av ifrågavarande lag. Kommittén har ännu icke framlagt förslag beträffande tillsynens organisation, men TCO vill redan i detta sammanhang framhålla, att det ur vissa synpunkter kan synas skäligt, att tjänstemännen finge en ordinarie plats i rådet när detta förslag genomföres. Några principiella betänkligheter mot en utvidgning av lekmannainflytandet i detta råd torde knappast föreligga. Med hänsyn till arbetsrådets nuvarande organisation anser TCO emellertid utredningsmannens förslag fullt acceptabelt.

Landsorganisationen i Sverige åter har beträffande såväl arbetsrådet som försäkringsrådet anfört, att något starkare självständigt intresse av representation för tjänstemännen icke kunde anses föreligga; i vart fall gällde detta försäkringsrådet. Härtill komme att en sådan ordning knappast vore förenlig med de nuvarande arbetsformerna. I vad mån omorganisationen av arbetsrådet kunde föranleda ett annat omdöme vore svårt att nu avgöra. Landsorganisationen ville dock ej motsätta sig en särrepresentation för tjänstemännen i arbetsrådet, därest man från tjänstemannahåll vidhölle sina anspråk härutinnan. Mot det sätt för representationen som den sakkunnige förordat hade landsorganisationen intet att erinra. *Riksförsäkringsanstalten* har förklarat, att även om skälen för en tjänstemannarepresentation i arbetsrådet och försäkringsrådet ej gjorde sig gällande med samma styrka som i fråga om arbetsdomstolen — genomförandet av den nya arbetarskyddslagstiftningen kunde dock i fråga om arbetsrådet medföra ändring

härutinnan — anstalten ej ville göra erinran mot en enhetlig reglering av rätten att avgiva förslag till ledamöter i de tre organen.

I fråga om försäkringsrådet har vidare *tjänstemännens centralorganisation* uttalat, att frågan om tjänstemannaorganisationernas synpunkter vore av mindre betydelse. På grund av rådets arbetssätt torde det, såsom utredningsmannen framhållit, vara omöjligt att låta en tjänstemannarepresentant alltid inträda vid behandling av tjänstemannamål. Å andra sidan torde dessa mål icke nämnvärt skilja sig från övriga inom rådet handlagda mål. Centralorganisationen funne sålunda utredningsmannens förslag fullt godtagbart även i denna del.

Försäkringsrådet har emellertid förklarat det av den sakkunnige åberopade skälet för ändring av bestämmelserna om avgivande av förslag till arbetarrepresentanter i försäkringsrådet knappast vara tillräckligt bärande. Med hänsyn till det ringa antalet besvärsmål angående olycksfall — och detsamma torde gälla yrkessjukdomarna — inom kategorien icke-kroppsarbetare i förhållande till antalet skador inom kroppsarbetarnas grupp kunde tjänstemännens centralorganisation icke förväntas bli representerad i försäkringsrådet ens bland suppleanterna. Att vid sådant förhållande särskilt upptaga denna organisation i lagtexten syntes icke vara lämpligt. Rådet vitsordade den sakkunniges uttalande, att det skulle stöta på avsevärda svårigheter att genomföra den anordningen, att tjänstemannarepresentant, utsedd till suppleant, skulle delta i handläggningen av samtliga tjänstemannamål. I särskilt hög grad skulle svårigheter framträda vid fråga om tjänstgöring i plenum. Även arvodesfrågorna bleve komplicerade. Det låge även i sakens natur att en suppleant borde tjänstgöra endast vid förfall för ordinarie ledamot.

Försäkringsrådet har emellertid förklarat sig biträda den sakkunniges förslag om upphävande av bestämmelserna om rätt för vissa landsting och korporationer att, efter Konungens bestämmande, avgiva förslag till arbetsgivar- eller arbetarrepresentanter i rådet, då dessa bestämmelser aldrig eller så gott som aldrig tillämpats.

Föredraganden.

På arbetsrättens område har tillämpningen av gällande lagstiftning i vidsträckt omfattning anförtrotts för ändamålet särskilt tillskapade organ, vari representanter för såväl arbetsgivare som arbetstagare beretts medinflytande på avgörandena. Redan år 1910, då frågan om en lagstiftning angående kollektivavtal första gången genom proposition förelades riksdagen, föreslogs att för handläggningen av mål rörande denna lagstiftnings tillämpning skulle tillskapas en särskild arbetsdomstol, vari jämväl parterna på arbetsmarknaden skulle beredas representation. Med denna partsrepresentation avsågs att bereda den dömande myndigheten kännedom om de åskådningar

och den rättsuppfattning, som hos parterna å ömse sidor kunde vara för handen beträffande deras inbördes förhållanden. Det förtroende för domstolen, som en sådan anordning vore ägnad att bibringa de eventuella parterna, förmenades vidare komma att vinna i styrka, därest dessa tillika finge öva inflytande på valet av de personer vilka skulle utgöra lekmanneelementet i domstolen.

De sålunda anförda synpunkterna ha blivit normerande för utformningen av bestämmelserna om sammansättningen av de organ, som ha att tillämpa arbetsavtals- och arbetstidslagstiftningen, nämligen arbetsdomstolen och arbetsrådet, och därjämte i fråga om den speciella överinstans, försäkringsrådet, som inrättats för handläggning av mål och ärenden rörande olycksfallsförsäkringslagstiftningen. Bestämmelserna äro i det väsentliga uppbyggda på samma sätt men skilja sig i fråga om detaljerna. Gemensamt för bestämmelserna är, att utöver tre ledamöter — i fråga om försäkringsrådet minst detta antal — vilka utses av Kungl. Maj:t utan förslag, ytterligare fyra ledamöter, två representerande arbetsgivarna och två arbetarna, skola förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag från organisationer på ömse sidor. De äldsta bestämmelserna — om försäkringsrådets sammansättning — äro utformade efter mönster av de förslag rörande sammansättningen av en arbetsdomstol, som framkommit före försäkringsrådets inrättande år 1917. Rätt att avgiva förslag till partsrepresentanter tillkommer enligt dessa bestämmelser å arbetsgivarsidan förening av arbetsgivare med minst 100 medlemmar och å arbetarsidan förening av arbetare med minst 10 000 medlemmar. Vad angår arbetsrådet, som inrättades år 1919 i samband med tillkomsten av den första allmänna arbetstidslagen, gäller alltsedan dess, att av ledamöterna två skola utses bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare, vilkas medlemmar sysselsätta tillhopa minst 50 000 arbetare, samt två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetare, som räkna minst 50 000 medlemmar. I fråga om arbetsdomstolen åter, som inrättades år 1928 i samband med antagandet av lagstiftningen om kollektivavtal, blev förslagsrätten begränsad till huvudorganisationerna å ömse sidor. Två ledamöter i arbetsdomstolen skola sålunda utses efter förslag av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd och två efter förslag av landsorganisationen. Efter mönster av lagen om arbetsdomstolen har sedermera enahanda begränsning i förslagsrätten föreskrivits i fråga om utseendet av sådana ledamöter i arbetsrådet, som skola tjänstgöra i andra partsrepresentanters ställe vid handläggning av mål rörande tillämpning av lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln, arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer samt butikstängningslagen.

Av det anförda framgår att i fråga om förslagsrätten till partsrepresentanter i de organ, varom här är fråga, utvecklingen gått i den riktningen, att de stora huvudorganisationerna å ömse sidor blivit ensamberättigade förslags-

ställare. Denna utveckling sammanhänger givetvis därmed att efter hand huvudorganisationerna kommit att omsluta en allt större andel av de å ömse sidor intresserade parterna. En förslagsrätt för andra organisationer har därmed kommit att framstå såsom relativt betydelselös, då Kungl. Maj:ts valrätt ändock praktiskt taget är begränsad till de förslag som avgivas av huvudorganisationerna. Detta var också ett av skälen till att i 1928 års lagstiftning om arbetsdomstolen förslagsrätten begränsades till huvudorganisationerna. Såsom det viktigaste skälet mot en utvidgning av förslagsrätten till även andra organisationer anförde emellertid föredragande departementschefen, att det ingalunda vore avsett att parterna skulle erhålla ett slags intresserepresentation i domstolen. De efter förslag utsedda domstolsledamöterna skulle företräda de å ömse sidor rådande åskådningarna i arbets- och avtalsfrågor men däremot icke tjänstgöra såsom talesmän för de i varje tvist deltagande parterna. Under anförande av likartade skäl avböjde departementschefen vidare tanken att låta bisittarna växla allt efter målens beskaffenhet. Såsom ett avgörande skäl mot en sådan anordning anfördes därjämte, att den skulle förhindra nödig kontinuitet i domstolens arbete. Då rättsuppfattningen på området ännu icke vunnit stadga, komme utvecklingen att i hög grad bli beroende av domstolens avgöranden. Det vore därför nödvändigt att domstolen i sin rättstillämpning fullföljde en gång antagna principer och detta kunde försvåras, därest domstolens ledamöter växlade i så gott som varje mål.

De förhoppningar lagstiftaren fäst vid anordningen med partsrepresentanter i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet torde få sägas ha infriats. Det lär icke råda tvivel om att det för utvecklingen av rättspraxis på förevarande områden varit utomordentligt värdefullt, att representanter för arbetsmarknadens båda läger haft medinflytande på avgörandena. Partsrepresentationen har vidare bidragit till att arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet vunnit förtroende för sina avgöranden i en omfattning, som måhända icke varit möjlig därest partsrepresentationen saknats. Härutinnan må erinras att i vart fall arbetsdomstolens och arbetsrådets verksamhet avsett tillämpningen av lagar, som tillkommit under starka meningsbrytningar.

Sedan åtskilliga år tillbaka ha röster höjts för en i visst avseende utvidgad partsrepresentation i nu ifrågakvarande organ. De synpunkter, som förestavat partsrepresentationen över huvud, ha förmenats kräva, att vid sidan av representanter för kroppsarbetarna jämväl representanter för den grupp av arbetstagare, som sammanfattas under benämningen tjänstemän, borde beredas medinflytande på avgörandena. Sedan riksdagen begärt utredning i ämnet, har sådan verkställts av tillkallad sakkunnig, som avgivit förslag till ändrade regler om utseende av partsrepresentanter i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet. Förslaget innebär, att i ifrågakvarande avseende enhetliga regler skola införas av innehåll att förslag till partsrepre-

sentanter skall avgivas å arbetsgivarsidan av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd och å arbetstagersidan av dels landsorganisationen och dels tjänstemännens centralorganisation. I vidare mån än nu sagts skall enligt förslaget frågan om tjänstemännens representation icke regleras i lagtexten. Den sakkunnige har emellertid utförligt redogjort för efter vilka grunder tjänstemannarepresentanter borde utses och tjänstgöringsförhållandena ordnas för att dessa representanter skola beredas tillfälle att deltaga i avgörandena.

Kraven på särskild tjänstemannarepresentation i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet ha främst haft avseende på **a r b e t s d o m s t o l e n**. Rörande behovet av representation för tjänstemännen i detta organ kan det vid ett ytligt betraktande synas, som om den utveckling i fråga om utseendet av partsrepresentanter, för vilken jag tidigare redogjort, borde leda till att någon särrepresentation för tjänstemännen icke vore påkallad. Landsorganisationen omfattar numera betydligt över en miljon medlemmar, medan antalet i tjänstemännens centralorganisation organiserade arbetstagare endast uppgår till omkring 200 000. De skäl, som i tidigare sammanhang åberopats till stöd för att begränsa förslagsrätten till landsorganisationen, torde emellertid delvis sakna tillämpning vid bedömande av frågan om särrepresentation för tjänstemännen. Såsom den sakkunnige anført och i yttrandena understrukits kan man icke utan vidare utgå från att tjänstemännens ställning såsom arbetstagare medför en med kroppsarbetarnas identisk inställning till avtals- och anställningsförhållanden över huvud. Visserligen torde, såsom landsorganisationen anført, denna synpunkt icke böra överbetonas, och landsorganisationens uttalande, att utgången i de tjänstemannamål arbetsdomstolen hittills haft att handlägga sannolikt icke skulle ha påverkats av om tjänstemännen varit representerade på arbetstagersidan, synes ha fog för sig. Icke desto mindre är den angivna synpunkten värd beaktande, bland annat med hänsyn därtill att kollektivavtalsväsendet är i stark tillväxt på tjänstemannaområdet, varför det kan förväntas, att ett ökat antal tjänstemannamål framdeles komma att hänskjutas till arbetsdomstolens avgörande. Behovet av att inom domstolen ha tillgång till specialkännedom om tjänstemannauppfattningen i avtals- och arbetsfrågor kan därigenom bliva mera märkbart, särskilt i den mån kollektivavtal slutas beträffande grupper av arbetstagare, vilkas förhållanden mera påtagligt avvika från de egentliga kroppsarbetarnas. Härtill kommer att tjänstemännens huvudorganisation numera vuxit sig så stark, att den i viss mån kommit att jämsides med landsorganisationen framstå såsom företrädare för landets organiserade löntagare. Med beaktande härav måste det, såsom arbetsdomstolens ordförande anmärkt, från tjänstemännens synpunkt framstå såsom ett ganska oegentligt förhållande, att de representanter för arbetstagarerna, som skola vara med om avgörandena i arbetsdomstolen av mål rörande tjänstemäns

arbets- och avtalsförhållanden, äro utsedda såsom företrädare för en helt annan grupp av arbetstagare.

I de yttranden, som avgivits över den sakkunniges förslag, har allmänt erkänts att från principiell synpunkt någon erinran ej kunde göras mot att tjänstemännen bereddes representation i arbetsdomstolen. De betänkligheter, som anförts, hänföra sig i stället till det förhållandet att antalet av arbetsdomstolen handlagda tjänstemannamål hittills varit synnerligen obetydligt. Arbetsdomstolens ordförande har med hänsyn härtill ifrågasatt huruvida icke hela frågan kunde få vila till dess den genom att antalet tjänstemannamål väsentligen ökat finge större verklig aktualitet. Då emellertid, såsom nyss nämnts, en tydlig ökning av kollektivavtalssystemet kan konstateras för de privatanställdas del, synes det knappast berättigat att, om skäl för en tjänstemannarepresentation i arbetsdomstolen eljest anses föreligga, uppskjuta genomförandet därav på grund av den hittillsvarande ringa omfattningen av sådana mål. Erinras må också, att arbetsdomstolens domar ofta ha stor principiell räckvidd och att fördenskull tjänstemännens speciella synpunkter böra ha tillfälle att göra sig hörda inom domstolen.

På grund av det anförda finner jag det rimligt att tjänstemännens krav på representation i arbetsdomstolen tillmötesgås. Det för närvarande ringa antalet tjänstemannamål medför emellertid att det möter praktiska svårigheter att genomföra en dylik medrepresentation för tjänstemännen. Den sakkunnige har diskuterat olika utvägar i detta hänseende. På anförda skäl har han stannat för att föreslå en ordning av i huvudsak den innebörd, att tjänstemännens centralorganisation jämställes med landsorganisationen i fråga om rätten att avge förslag till domstolsledamöter å arbetstagersidan, att Kungl. Maj:t förutsättes skola utse åtminstone en ersättare inom det av tjänstemännens centralorganisation avgivna förslaget samt att sådan representant placeras i första eller andra rummet bland ersättarna, varigenom han skulle komma att tjänstgöra i erforderlig utsträckning för att erhålla nödig rutin och erfarenhet som ledamot av domstolen. I förslaget förutsättes vidare att tjänstemannarepresentant alltid skall delta vid handläggning av tjänstemannamål.

Den ledande synpunkten vid utformningen av detta förslag har varit omsorgen att säkerställa att tjänstemannarepresentanten får tillfälle att tjänstgöra i arbetsdomstolen i så stor utsträckning, att han kan förvärva ingående erfarenhet av domstolens praxis och arbetssätt. Arbetsdomstolens ordförande har såsom en särskild förtjänst hos förslaget framhållit, att man undveke en specialrepresentation enkom för tjänstemännen; därest tjänstemannarepresentant skulle inträda endast i mål om tjänstemannaförhållanden, skulle det lätt kunna inträffa, att tjänstemannarepresentanten betraktade sig såsom företrädare för ett specialintresse och aldrig komme att växa in i sin ställning som domare på det sätt som de nuvarande partsrepresentanterna i hög grad visat sig göra. Å andra sidan har lands-

organisationen motsatt sig tanken att av tjänstemännens centralorganisation föreslagen representant skulle deltaga även i handläggningen av mål som rörde kroppsarbetare. Enligt landsorganisationens mening vore rutinsynpunkten icke avgörande i denna fråga, då det finge förutsättas att tjänstemannarepresentanten komme att väljas ur kretsen av i avtalsfrågors handläggning tränade organisationsfunktionärer med erforderlig insikt i rättspraxis i kollektivavtalsmål och övriga arbetsdomstolsmål. Tjänstemännens centralorganisation åter har funnit sistnämnda synpunkt utgöra ett skäl för att olägenheter icke behövde befaras av att tjänstemannarepresentant i viss utsträckning komme att döma även i mål som rörde arbetarorganisationer, vilket eljest ur vissa synpunkter finge anses mindre lämpligt. Socialstyrelsen har för sin del funnit konsekvensen kräva, att om tjänstemannarepresentant skulle inträda vid handläggningen av tjänstemannamål, sådan representant icke skulle inkallas i mål, i vilka som arbetarpart deltog till landsorganisationen ansluten förening av kroppsarbetare, men att praktiska skäl talade för att tjänstemannarepresentant som kallades till sammanträde i anledning av ett till sammanträdet utsatt tjänstemannamål finge tjänstgöra även vid övriga till samma dag utsatta mål.

Det av den sakkunnige framlagda förslaget står såtillvida i överensstämmelse med grundtankarna för nuvarande bestämmelser om sättet för utseende av partsrepresentanter i arbetsdomstolen, att det städse ansetts vara av vikt, att domstolens sammansättning såvitt möjligt hålles konstant. Några svårigheter i detta avseende skulle icke uppkomma, därest i enlighet med en av den sakkunnige antydd utväg, som tjänstemännens centralorganisation i viss mån förordad, partsrepresentationen utökades att omfatta tre representanter på vardera sidan, av vilka en skulle representera tjänstemännen. Av skäl som den sakkunnige anfört bör emellertid denna lösning av frågan icke väljas. Icke heller kan det ifrågakomma att låta en av de nuvarande två ordinarie arbetstagarrepresentanterna ersättas av en tjänstemannarepresentant. Tjänstemännen skulle härigenom bli starkt överrepresenterade i domstolen på bekostnad av de till antalet mångdubbla kroppsarbetarna.

Av vikt är — och därom synes allmän enighet råda — att tjänstemannarepresentant får tillfälle deltaga i handläggningen av tjänstemannamål. De synpunkter, som tala för införandet av en tjänstemannarepresentation bliva därigenom tillgodosedda, även om tjänstemannarepresentanten icke deltagit i handläggningen av andra mål. Att behov av en sådan vidgad tjänstgöring för tjänstemannarepresentanten skulle föreligga har motiverats därmed, att tjänstemannarepresentant eljest icke skulle få tillräcklig erfarenhet och rutin för att växa in i sin ställning som domare. För min del kan jag icke finna, att denna rutinsynpunkt bör tillmätas avgörande betydelse. Då lagen måst lämna möjlighet öppen att ersätta ordinarie partsrepresentant med ersättare i händelse av förfall eller annat tjänstgöringshinder för den

förre, måste det alltid komma att inträffa, att i ett visst antal mål i domstolen sitter en representant med mindre rutin och erfarenhet än den ordinarie partsrepresentant han ersätter. Utvecklingen har visserligen medfört, att ersättare för de ordinarie partsrepresentanterna inkallas till tjänstgöring i relativt stor utsträckning, men eftersom ersättarna regelmässigt inkallas i den ordning de blivit utsedda, måste de ersättare, som icke stå på de främsta platserna, erhålla mindre vana och erfarenhet än övriga ersättare och ledamöter.

Till belysning av det anförda vill jag nämna följande. Enligt vad jag inhämtat hade arbetsdomstolen 47 sammanträdesdagar under år 1945. De ersättare, som utsetts efter förslag av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, tjänstgjorde å respektive 12, 11, 4 och 5 av dessa sammanträdesdagar. Motsvarande siffror för de ersättare som utsetts efter förslag av landsorganisationen voro 6, 18, 9 och 7. Härjämte hade arbetsdomstolens ordförande med stöd av 7 § lagen om arbetsdomstol i vissa fall tillkallat utomstående ersättare. Å arbetsgivarsidan hade tre dylika ersättare tjänstgjort å respektive 3, 5 och 2 dagar, medan å arbetarsidan en sådan ersättare tjänstgjort 4 dagar och två andra var sin dag. De ordinarie ledamöterna å arbetsgivarsidan hade tjänstgjort respektive 27 och 25 dagar och å arbetarsidan respektive 25 och 23 dagar.

Av dessa siffror framgår, att det relativt ofta inträffar att i arbetsdomstolen tjänstgör partsrepresentant, vars erfarenhet ej kan antagas vara avsevärt mycket större än den som skulle komma att förvärfvas av en tjänstemannarepresentant, som endast deltagar i handläggningen av tjänstemannamål. Därest, såsom tidigare antytts, tjänstemannamålets antal kommer att stiga, minskas ytterligare betydelsen av rutinsynpunkten. Numera torde denna icke heller böra tillmätas samma starka vikt som vid domstolens tillkomst och under dess tidigare verksamhetsår, bland annat med hänsyn därtill att den som utses till partsrepresentant eller ersättare i arbetsdomstolen får förutsättas vara redan på förhand väl insatt i arbetsdomstolens praxis.

På grund av det anförda och då en tjänstemannarepresentation i tjänstemannamål såsom en konsekvens synes kräva, att i andra mål arbetarsidan representeras av de vanliga ledamöterna å nämnda sida, bör enligt min mening tjänstemannarepresentant i arbetsdomstolen deltaga endast i behandlingen av tjänstemannamål. Jag vill härvid anmärka att några hinder icke torde föreligga att bereda tjänstemannarepresentant möjlighet att även i andra mål övervara domstolens handläggning och överläggningar. Enligt nya rättegångsbalken, som skall träda i kraft den 1 januari 1948, må domstol, när särskilda skäl föreligga, medgiva utomstående att övervara domstolens överläggning till dom. Detta stadgande — som i huvudsak torde innebära ett lagfästade av vad för närvarande förekommer i fråga om personer, som för sin utbildning tjänstgöra vid domstolen — torde komma att äga motsvarande tillämpning i fråga om arbetsdomstolen. I viss anslutning

till socialstyrelsens yttrande vill jag framhålla det lämpliga i att tjänstemannarepresentanten på sätt nu sagts får övervara samtliga mål, som handläggas å dag, då tjänstemannamål förekommer till handläggning.

Med den av mig nu förordade lösningen av frågan om representation för tjänstemännen i arbetsdomstolen måste uttrycklig bestämmelse meddelas om i vilka mål tjänstemannarepresentant skall inträda. Därvid torde i enlighet med vad i yttrandena föreslagits begreppet tjänstemannamål böra definieras med utgångspunkt från organisationsförhållandena. Såsom tjänstemannamål böra alltså räknas mål, i vilka såsom part uppträder någon till tjänstemännens centralorganisation ansluten förening, men däremot icke sådana mål, i vilka tjänstemannaförening som är ansluten till landsorganisationen står såsom part. Vad angår sådana mål som beröra tjänstemannaorganisationer, vilka icke äro anslutna till vare sig tjänstemännens centralorganisation eller landsorganisationen, har centralorganisationen förordat att tjänstemannarepresentant skulle inkallas, om medlemmarna i vederbörande organisation från principiell synpunkt hade anknytning till centralorganisationens verksamhetsområde, därvid det skulle ankomma på arbetsdomstolens ordförande att avgöra huruvida så vore fallet. Den sistnämnde har i sitt yttrande förklarat sig finna en dylik diskretionär prövningsrätt för ordföranden olämplig. I likhet med landsorganisationen och socialstyrelsen har han ansett att tjänstemannarepresentant i nu ifrågakvarande fall alltid borde vara närvarande i domstolen. Till denna åsikt ansluter jag mig. För den händelse i något mål skulle inträffa, att såväl till landsorganisationen ansluten förening som förening, ansluten till tjänstemännens centralorganisation, eller annan tjänstemannaförening uppträda såsom parter, synes det dock ofrånkomligt med en diskretionär prövning från ordförandens sida huruvida tjänstemannarepresentant skall inkallas eller icke. Frågan torde därvid böra lösas så att tjänstemannarepresentant skall inträda vid handläggning av mål, däri tjänstemannaförening, som icke är ansluten till landsorganisationen, eller medlem i sådan förening är part å arbetarsidan, såframt icke jämväl till landsorganisationen ansluten förening eller medlem i sådan förening är part å nämnda sida och tvisten huvudsakligen rör sistnämnda part.

Då i enlighet med det anförda tjänstemannarepresentant obligatoriskt skall inträda i vissa mål, synes tjänstemannarepresentanten icke böra erhålla ställning såsom ersättare. I likhet med vad som gäller i fråga om arbetsrådets sammansättning vid handläggning av mål enligt de speciella arbetstidslagarna synes tjänstemannarepresentanten böra erhålla ställningen av särskild ledamot för vissa mål. Såsom en konsekvens härav torde i 2 § lagen om arbetsdomstol böra införas föreskrift att arbetsdomstolen skall bestå av, förutom ordförande, sex ordinarie ledamöter och en särskild ledamot för tjänstemannamål. Härav betingas en formell jämkning av 3 §. I 4 § torde böra införas föreskrift att den särskilde ledamoten skall utses efter förslag

av tjänstemännens centralorganisation ävensom bestämmelse om att denne ledamot skall inträda i stället för en av de ordinarie ledamöterna å arbetarsidan vid handläggning av sådana mål, som enligt vad jag tidigare anfört skola anses såsom tjänstemannamål. I anslutning härtill torde i 10 § böra upptagas uttrycklig föreskrift, att tjänstemannarepresentant alltid skall — därest ej fall som i 7 § sägs föreligger — deltaga i handläggningen av tjänstemannamål. Om endast en partsrepresentant å vardera sidan är närvarande, skall alltså i tjänstemannamål å arbetarsidan deltaga tjänstemannarepresentant.

Beträffande ersättare för den särskilde ledamoten torde, i överensstämmelse med lagens uppbyggnad i övrigt, böra föreskrivas att två ersättare skola utses. Detta resultat vinnes, om i 4 § införes föreskrift, att för vardera sidan dubbelt så många ersättare skola utses som antalet ledamöter. Rörande innehållet av förslag till partsrepresentanter torde, med beaktande av vad i ett yttrande anmärkts, böra stadgas att förslag skall upptaga dubbelt så många personer, som skola utses med ledning av förslaget. Förslag från tjänstemännens centralorganisation behöver alltså endast upptaga (2 + 4) 6 namn för att vara i behörig ordning uppgjort.

De nya bestämmelserna om arbetsdomstolens sammansättning synas böra träda i kraft den 1 juli 1947. Förslag å särskild ledamot och ersättare för honom bör dock avgivas före nämnda dag, så att tjänstemannarepresentanter kunna utses att fungera så snart lagändringen trätt i kraft. Då emellertid tjänstemannarepresentanter enligt min mening första gången böra utses allenast för den tid, som återstår, tills partsrepresentanter i övrigt ånyo skola utses, eller årsskiftet 1948/49, torde i en särskild övergångsbestämmelse böra föreskrivas, att tjänstemannarepresentanter första gången skola utses endast för tiden till och med 1948 års utgång. Har mål före de nya bestämmelsernas ikraftträdande handlagts utan tjänstemannarepresentant, ehuru sådan enligt de nya bestämmelserna bort vara närvarande, bör dom kunna givas utan hinder av att så ej varit fallet.

Vad härefter angår arbetsrådet och försäkringsrådet äro, såsom den sakkunnige själv framhållit, skälen för att bereda representation för tjänstemännen i nämnda organ mindre starka. I fråga om arbetsrådet är särskilt att märka, att 1938 års arbetarskyddskommitté i avgivna betänkanden med förslag till ny lagstiftning om arbetarskydd och om organisation av tillsynen å nämnda lagstiftning föreslagit, att arbetsrådet skall uppgå i ett nytt ämbetsverk, vilket enligt kommittén likaledes bör erhålla beteckningen arbetsrådet. Detta nya ämbetsverk förutsättes jämväl skola bli tillsynsmyndighet för yrkesinspektionen. Därest en sådan omorganisation genomföres, måste frågan om representation för parterna å arbetsmarknaden i det nya ämbetsverket upptagas till prövning. Frågan om medrepresentation för tjänstemännen synes böra upptagas till behandling

först i detta större sammanhang. I fråga om försäkringsrådet är att märka, att den ordning för tillgodoseende av tjänstemännens intresse och representation i arbetsdomstolen som jag i det föregående förordat av praktiska skäl icke lämpligen kan genomföras. Härtill kommer att beträffande försäkringsrådet, liksom för övrigt beträffande arbetsrådet i dess nuvarande gestaltning, rätt att föreslå representanter redan tillkommer tjänstemännens centralorganisation. Med hänsyn härtill synas gällande bestämmelser om utseende av partsrepresentanter i försäkringsrådet böra lämnas orubade. Icke heller finner jag anledning att i detta sammanhang i lagen om försäkringsrådet vidtaga den huvudsakligen formella justering som skulle bestå däri att förslagsrätten för landsting och vissa städer borttoges.

På grund av det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Sven Sigurdson.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Härigenom förordnas, att 2—4 och 10 §§ lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

2 §.

Arbetsdomstolen skall bestå av ordförande och sex ledamöter.

2 §.

Arbetsdomstolen skall bestå av ordförande, sex *ordinarie* ledamöter och en *särskild ledamot för tjänstemannamål*.

3 §.

Ordföranden och två ledamöter förordnas av Konungen för viss tid bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen. Ordföranden och en av ledamöterna, vilken förordnas att vara vice ordförande, skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. Den andre ledamoten skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna avtalsfrågor.

3 §.

Ordföranden och två *ordinarie* ledamöter förordnas av Konungen för viss tid bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen. Ordföranden och en av ledamöterna, vilken förordnas att vara vice ordförande, skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. Den andre ledamoten skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna avtalsfrågor.

För vardera — — — — — stadgade behörighetsvillkoren.

Äro både — — — — — av dem.

4 §.

Fyra ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Konungen för två år i sänder, två efter förslag av *svenska arbetsgivarföreningarnas för-*

4 §.

Övriga ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Konungen för två år i sänder, två *ordinarie ledamöter* efter förslag av *de svenska arbets-*

¹ Senaste lydelse av 3 §, se SFS 1937:131.

(Nuvarande lydelse:)

troenderåd och två efter förslag av landsorganisationen i Sverige. För vardera sidan förordnas enligt samma regler fyra ersättare.

Förslag skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola förordnas för den sidan. Har å någondera sidan vederbörligt förslag icke avgivits, förordnar Konungen ändå ledamöter och ersättare för den sidan.

10 §.

Arbetsdomstolen vare domför med ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöter, som avses i 4 §, skola lika många närvara för vardera sidan.

Besiktning å — — — — — för arbetarsidan.
Ledamot, som — — — — — i domstolen.

(Föreslagen lydelse:)

givareföreningarnas förtroenderåd, två ordinarie ledamöter efter förslag av landsorganisationen i Sverige och den särskilde ledamoten efter förslag av tjänstemännens centralorganisation. Sistnämnde ledamot skall inträda i stället för en av de ordinarie ledamöterna på arbetarsidan vid handläggning av mål, däri tjänstemannaförening, som icke är ansluten till landsorganisationen, eller medlem i sådan förening är part å nämnda sida, såframt icke jämväl till landsorganisationen ansluten förening eller medlem i sådan förening är part å arbetarsidan och tvisten huvudsakligen rör sistnämnda part.

För vardera sidan förordnas enligt samma regler dubbelt så många ersättare som antalet ledamöter.

Förslag å ledamöter och ersättare skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola utses med ledning av förslaget. Har vederbörligt förslag icke avgivits, förordnar Konungen ändå ledamöter och ersättare som här avses.

10 §.

Arbetsdomstolen vare domför med ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöter, som avses i 4 §, skola lika många närvara för vardera sidan. Mål, däri särskild ledamot skall inträda, må ej handläggas utan att sådan ledamot eller ersättare för honom är närvarande med mindre fall som i 7 § sägs föreligger.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947.

Förslag å särskild ledamot och ersättare för honom skall dock första gången avgivas före nämnda dag. Särskild ledamot och ersättare för honom skola med ledning av detta förslag förordnas endast för tiden till och med 1948 års utgång.

Har mål före nya lagens ikraftträdande handlagts enligt då gällande bestämmelser, må dom däri givas efter sagda tidpunkt utan hinder av att enligt nya lagen särskild ledamot skolat deltaga i avgörandet.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 28 januari 1947.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
HELLQUIST,
regeringsrådet KUYLENSTIERNÄ.

Enligt lagrådet den 25 januari 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 januari 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för socialdepartementets rättsavdelning revisionssekreteraren L. G. Ohlsson.

Lagrådet yttrade:

Såsom gemensam beteckning på de enligt hittillsvarande regler utsedda ledamöterna av arbetsdomstolen har i det remitterade förslaget upptagits benämningen ordinarie ledamöter. Detta synes mindre tillfredsställande, då även den såsom särskild ledamot betecknade tjänstemannarepresentanten — för vilken ersättare skola förordnas enligt samma grunder som för de övriga ledamöterna — rätteligen bör anses såsom ordinarie domstolsledamot, om än med begränsad behörighet. En sammanfattande benämning på de hittillsvarande ledamöterna synes icke nödvändig av redaktionella eller andra skäl. Sammansättningen av domstolen torde kunna i 2 § angivas så att domstolen skall bestå av ordförande och sju ledamöter, av dem en särskild ledamot för tjänstemannamål, och i 4 § av förslaget synes, med uteslutande av ordet »ordinarie» på båda ställena i första punkten, innehållet i förra delen av andra punkten kunna uttryckas så att den särskilde ledamoten skall inträda på arbetarsidan i stället för en av de efter landsorganisationens förslag utsedda ledamöterna vid handläggning av de här avsedda målen. Någon ändring i nuvarande lydelsen av 3 § skulle tydligen ej bliva erforderlig, vilket föranleder jämkning av den föreslagna lagens ingress.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 januari
1947.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler statsrådet Mossberg lagrådets den 28 januari 1947 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 17 januari 1947 remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol*, därvid han efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför följande.

Lagrådet har funnit mindre tillfredsställande att i det remitterade förslaget såsom gemensam beteckning på de enligt hittillsvarande regler utsedda ledamöterna av arbetsdomstolen upptagits benämningen ordinarie ledamöter. Syftet med den avfattning som i denna del givits det remitterade förslaget har varit att redan i bestämmelserna om domstolens sammansättning antyda, att utöver ordföranden aldrig mer än sex ledamöter kunna samtidigt tjänstgöra i domstolen. Då de skäl lagrådet anført mot användandet av beteckningen ordinarie för de efter hittillsvarande regler utsedda ledamöterna synas värda beaktande, torde emellertid nämnda beteckning böra undvikas. Lagrådet har ansett att sammansättningen av domstolen skulle kunna angivas så att domstolen skall bestå av ordförande och sju ledamöter, av dem en särskild ledamot för tjänstemannamål. Från de synpunkter, som enligt vad nyss nämnts förestavat det remitterade förslagets utformning, skulle kunna övervägas att i stället avfatta 2 § så att domstolen skall bestå av ordförande och sex ledamöter samt därutöver en särskild ledamot för tjänstemannamål. Då emellertid även med denna avfattning frågan om den särskilde ledamotens ställning lämnas olöst i 2 § — denna fråga regleras i 4 § — har jag funnit mig böra godtaga den av lagrådet förordade avfattningen av paragrafen. Med anledning härav bör vad lagrådet i övrigt anført jämväl beaktas. I 10 § torde härjämte böra göras en mindre redaktionell jämkning.

Föredraganden hemställer härefter att lagförslaget i dess sålunda ändrade skick måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Per Ihrfelt.